

Міністерство охорони здоров'я України
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Фармацевтичний факультет
Кафедра організації та економіки фармації

На правах рукопису

УДК: 614.2:615.15-057.87:364-322:355.01(470)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**Професійний героїзм і волонтерство фахівців і студентства фармації
в умовах російської військової агресії**

Виконала студентка 5 курсу
спеціальності 226 «Фармація»
Соловій Оксана Сергіївна

(підпис)

Наукові керівники:
к.фарм.н., ст.викл., Шунькіна С.Є.

(підпис)

асп., Кремінь Ю.І.

(підпис)

Завідувач кафедри: д. фарм.н., проф. Громовик Б.П.

(підпис)

Зміст

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ВОЛОНТЕРСТВО ЯК РУШІЙНА СИЛА ТА ПІДВАЛИНА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	8
1.1 Волонтерство як поняття, історія виникнення волонтерства	8
1.2 Розвиток волонтерства в Україні та його законодавче підґрунтя	11
РОЗДІЛ 2. ВОЛОНТЕРСТВО В УКРАЇНІ	19
2.1 Загальна характеристика волонтерського руху в Україні та особливостей його становлення під час російської збройної агресії	19
2.2 Роль фармацевтичних фахівців, фармацевтичних компаній у волонтерському русі	28
РОЗДІЛ 3. ВИВЧЕННЯ ДУМКИ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ФАХІВЦІВ ТА СТУДЕНТСТВА ПРО ВОЛОНТЕРСТВО	
3.1 Аналіз результатів анкетного опитування щодо залучення фармацевтичних фахівців та студентства у волонтерську діяльність в умовах військової агресії РФ	38
ВИСНОВКИ	51
ЛІТЕРАТУРА	55
ДОДАТОК	61
SUMMARY	65

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗСУ – Збройні Сили України

ГО – громадська організація

БФ – благодійний фонд

ООН - Організація Об'єднаних Націй

МОЗ – Міністерство охорони здоров'я

ЛНМУ – Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

ТНМУ - Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського

рф – російська федерація

ВСТУП

Актуальність. Волонтерство є актуальним явищем в сучасному світі, оскільки воно допомагає забезпечити різноманітні потреби суспільства та зберігати його цінності. Волонтерство забезпечує можливості для тих, хто хоче допомогти іншим, розвивати свої навички та вміння, пізнавати нові галузі інтересів та знайомитися з новими людьми. Однією з головних переваг волонтерства є те, що воно дозволяє залучити більше людей до роботи над спільними цілями та вирішенням проблем, що стосуються громади або суспільства в цілому. Волонтерство також сприяє створенню спільнот, де люди можуть об'єднатися та працювати разом для досягнення спільних цілей.

Крім того, волонтерство може мати значний вплив на самого волонтера. Воно може допомогти покращити його самооцінку, навчити новим навичкам, допомогти знайти нові можливості для розвитку та створити нові соціальні зв'язки. Волонтерство може бути корисним для підвищення кваліфікації та отримання практичного досвіду в різних галузях.

Напрями здійснення волонтерської діяльності є багаточисленними, як і власне цивілізаційні виклики, що їх актуалізують: бідність, безробіття, сирітство, складні захворювання, національна безпека, ціннісні та культурні відмінності, екологічний захист тощо. Перелік напрямів суттєво зростає в контексті врахування специфіки проблем окремих держав. Зокрема, в Україні, окрім вже традиційних для нашого суспільства таких напрямів волонтерської діяльності як соціальна опіка й захист найменш захищених категорій дітей та молоді, соціальна підтримка тяжкохворих громадян, додалася соціальнопсихологічна реабілітація військовослужбовців АТО/ООС та їх сімей, а також допомога армії під час збройної агресії РФ проти України.

Волонтерство є особливо важливим під час війни, коли суспільство потребує допомоги у вирішенні складних соціальних, економічних та гуманітарних проблем. Так, в Україні ще з 2014 року волонтери відіграють

критично важливу роль у забезпеченні різноманітних потреб фронтової зони, зокрема зборі та розподілі гуманітарної допомоги, забезпеченні медичної допомоги пораненим та хворим, а також підтримці психологічного здоров'я військових та їхніх сімей.

Питання волонтерства та його становлення в Україні є предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців. Їх дослідження включають: вивчення соціально-психологічного феномену волонтерства [1-4]; психологічні ефекти волонтерства [5-6]; волонтерство в контексті професійної соціалізації майбутніх соціальних працівників [7]; вивчення корпоративного волонтерства як складової соціальної відповідальності бізнесу [8]; визначення суттєвих ознак сучасного волонтерства в умовах закладу вищої освіти [9-10]; питання онлайн-волонтерства в Україні та у світі [11-12]; проблему розроблення соціально-психологічного портрета волонтера [13]; феномен волонтерства в Україні в умовах російськоукраїнської війни, напрямки діяльності та розвитку волонтерства в Україні, вклад волонтерських рухів, організацій, фондів в розвиток глобально-мережевого громадянського суспільства [14] тощо.

Також було досліджено історію світового волонтерського руху, наведено його принципи, показано портрет національного, міжнародного та волонтера Організації об'єднаних націй (ООН), аналізуються показники світового індексу благодійності, висвітлено сучасний стан благодійності в Україні, доведено корисність волонтерської праці для особистого і суспільного зростання [15], окреслено соціально – демографічні характеристики українських волонтерів, а також вплив їхньої діяльності на соціальне життя країни з 2014 року [16], розглянуто причини активізації та перспективи розвитку інституту волонтерства в Україні [17-18], проаналізовано офіційне визнання волонтерської діяльності органами публічної влади як чинник розвитку взаємовідносин держави та суспільства [19].

Позаяк дослідження професійного вкладу та залучення фармацевтичних фахівців та студентів-фармацевтів у волонтерську діяльність в умовах війни не проводилось, це й зумовило актуальність нашого дослідження.

Мета роботи – дослідити розвиток волонтерського руху в умовах збройної агресії РФ проти України, а також заангажованість і особистий вклад у волонтерство фармацевтичних фахівців та студентства.

Відповідно до мети нами було поставлено і виконано такі **завдання**:

- дослідити історію виникнення волонтерського руху у світі;
- розглянути особливості становлення волонтерства в Україні та його розвитку під час війни;
- охарактеризувати нормативно-правові акти, що регламентують роботу волонтерів та волонтерських організацій;
- оцінити роль фармацевтичних фахівців та фармацевтичних компаній у волонтерському русі;
- оптимізувати анкету та здійснити опитування фармацевтичних фахівців та студентів-фармацевтів щодо залучення фармацевтичних фахівців та студентства у волонтерську діяльність в умовах російської збройної агресії.

Методи дослідження: інформаційного пошуку та аналізу науково-методичної літератури, спостереження, анкетування, узагальнення. Інформаційну основу дослідження складають бази нормативних документів, вітчизняні й закордонні наукові статті та видання, збірники наукових праць з теми роботи, дані з анкет оцінки ставлення фармацевтичних фахівців та студентів-фармацевтів до волонтерства.

Наукова новизна дослідження: вперше отримано нові дані щодо реалій залученості фармацевтичних фахівців та студентства у волонтерську діяльність в умовах російської військової агресії, уточнено історію волонтерства, а також розвиток волонтерського руху в Україні.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані при плануванні навчального процесу для студентів-фармацевтів, які навчаються у закладах вищої освіти; для інформаційного поповнення лекційних та практичних занять з навчальних дисциплін «Етика і деонтологія у фармації», «Фармацевтичне право та законодавство», а також вибіркової дисципліни «Теорія і практика реалізації концепції «Фармацевт десяти зірок»».

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були апробовані на засіданні кафедри організації та економіки фармації (протокол № 9 від 26.04.2023 р.).

Структура роботи. Дипломна робота викладена на 65 сторінках друкованого тексту і складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, 1 додатків, а також резюме англійською мовою. Робота проілюстрована за допомогою 8 рисунків та 4 таблиць. Список використаної літератури налічує 44 позицій.

РОЗДІЛ 1

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК РУШІЙНА СИЛА ТА ПІДВАЛИНА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

1.1 Волонтерство як поняття, історія виникнення волонтерства

Волонтерство – це добродійна діяльність, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності заради добробуту та процвітання спільнот і суспільства в цілому. Як відомо, слово «волонтер» походить від французького «volontaire», що в буквальному перекладі означає «доброволець», «бажаючий» [20-21].

Поняттями, близькими до «волонтерства» у давні часи були «милосердя», «благодійність» та «меценатство». Милосердя, з наукової точки зору, може визначатися як соціально-психологічний елемент прояву потреб і мотивацій особистості у здійсненні людської взаємодопомоги [4].

Благодійність можна трактувати як некомерційну неприбуткову діяльність організацій та фізичних осіб, спрямовану на задоволення потреб соціального розвитку. У ширшому розумінні благодійність визначається як «інвестування соціальної сфери» [22].

«Меценатство» – це добровільна безкорислива матеріальна, фінансова, організаційна та інша підтримка фізичними особами набувачів благодійної допомоги [23]. Витоки меценатства знаходяться в I столітті до н.е. і пов'язані з римським суспільним діячем часів імператора Августа Гаєм Цильнієм Меценатом. Він відомий тим, що був покровителем поетів Вергілія та Горація [16].

Милосердя, благодійництво та меценатство стали підґрунтям для розвитку волонтерства [4].

Перші витоки добродійної діяльності відомі ще з давніх цивілізацій Єгипту, Китаю, Стародавньої Греції, Стародавнього Риму, зміст якої виявлявся

у турботі членів суспільства один про одного, забезпеченні достойного рівня життя людей. Таких людей, які займалися суспільно-корисною справою, називали доброчинцями, благодійниками, громадськими діячами, меценатами.

Волонтерська діяльність в епоху Середньовіччя набуває релігійного характеру, зумовлену фактом того, що релігія відігравала важливу роль у розвитку соціально-політичного устрою країни. У Візантії під час великих церковних свят імператор сам роздавав милостиню жебракам. Дедалі частіше почали наслідувати його приклад і інші заможні люди того часу. Саме у Візантії з'явилися перші притулки для потребуючих людей [25].

З XI століття в Нідерландах та Німеччині починають працювати жіночі громади та організації по догляду за хворими, що заклали початок інституту сестер милосердя. Особливо примітною стає діяльність жіночих громад, що функціонували в Парижі під час епідемії чуми в 1348 році. Волонтери допомагали хворим жінкам та дітям, а також надавали першу медичну допомогу військовим [25].

У західноєвропейських країнах у XVII–XVIII століттях волонтерський рух тісно взаємодіє з державою. Піклувальні установи, що створювалися приватними особами за рахунок держави, намагалися допомагати тим, хто не мав постійного заробітку [26].

XIX століття в історії розвитку світового волонтерства є особливим та важливим етапом, для якого характерними стають постійні військово-політичні конфлікти між країнами. Саме конфлікти військово-політичного характеру спричинили масове поширення громадського руху на волонтерських засадах.

Проте починаючи з другої половини XIX століття, у зв'язку зі стрімким розвитком волонтерського руху у світі, термін «волонтерство» починає розглядатися як безкоштовна, цілеспрямована, суспільно-корисна праця, яка надається добровольцями з власної ініціативи для формування кращих умов життя людей. Населення групувалося і допомагало один одному в питанні благоустрою життєдіяльності: будували будинки, дороги, збирали врожай та ін.

1859 рік вважається роком виникнення волонтерського руху в світі, коли

французький письменник-журналіст Анрі Дюнан, вражений кривавими картинами Австро-італо-французької війни, запропонував ідею створення Червоного Хреста, як організації, що працювала б на добровільних засадах і надавала першу медичну допомогу пораненим бійцям [16].

Проте, тільки в найбільш кривавому ХХ столітті, волонтерство виокремилася в соціальне явище. Починаючи з 30-х років ХХ століття волонтерська допомога швидко почала поширюватися і розцінювалася як засіб встановлення дружніх відносин між молодими людьми різних європейських країн. Під час економічної кризи в європейських країнах широко створювали волонтерські організації для того, щоб допомогти безробітним людям.

Після Першої світової війни у Франції був здійснений один з перших масштабних волонтерських проєктів за участю французької та німецької молоді, в рамках якого вони відновлювали зруйновані війною ферми в місцях найбільш запеклих боїв між німецькими та французькими військами. Наступний знаковий період в історії волонтерства пов'язаний з періодом Холодної Війни, коли виникла дієва потреба залучення людей до своєчасної допомоги як військовим на полі бою, так і постраждалому населенню. Завдяки ЮНЕСКО та Координаційному Комітету Міжнародних волонтерських організацій, створених у 1948 році, волонтерські організації здійснювали благодійну діяльність для потреб суспільства [16, 24-25].

5 грудня 1985 року було засновано Міжнародний день волонтера. Тоді Генеральна асамблея ООН закликала уряди сприяти поширенню інформації про роботу добровольців для залучення до волонтерського руху дедалі більшу кількість людей з різних сфер діяльності.

Черговою важливою віхою в оформленні статусу волонтерського руху був 1990 рік. 14 вересня 1990 року в Парижі на XI Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації добровільних зусиль була прийнята Загальна декларація про волонтерську діяльність [27]. В Декларації підкреслювалося, що волонтерство – це добровільний вибір, що відображує особисті погляди і позиції; активна участь у громадському житті суспільства і виражається у суспільній

діяльності в межах різного роду асоціацій. В ній проголошено основні принципи руху, зокрема принцип особистих або організованих послуг, а також принцип перетворення волонтерства в стимул особистого розвитку, набуття нових знань і навичок. Участь у волонтерстві не має релігійних, расових, гендерних, вікових і, навіть, політичних меж [16, 24, 25, 28]. Волонтерська діяльність становить фундамент громадянського суспільства, приносячи в життя людей потребу в мирі, свободі, безпеці та справедливості [28].

Сьогодні волонтерські організації існують у 80 країнах світу. Генеральна Асамблея ООН проголосила 2001 рік Міжнародним роком волонтерів.

1.2 Розвиток волонтерства в Україні та його законодавче підґрунтя

Волонтерська діяльність з давніх-давен була притаманна українському народу. Адже у словнику української мови подано низку слів-синонімів (доброчинність, доброчинство, добродійство, добродіяння, благодіяння тощо), які мають однакове тлумачення: «Надавати допомогу, сприяти кому-небудь у чомусь» [24].

Перші витoki зародження волонтерства на теренах нашої держави пов'язують із слов'янськими племенами, що турботливо піклувалися про полонених, немічних, покалічених тощо [25]. Християнство відіграло вагомую роль в історичному становленні волонтерства. Прототипами сучасних волонтерів були віруючі люди, які прагнули створити свою систему підтримки на засадах любові та взаємодопомоги. Головним із постулатів християнства є прояв милосердя до ближнього. Так, численні святителі здійснили свій внесок в становлення волонтерської діяльності: Іван Златоуст, Григорій Богослов, Василій Великий, Єфрем Сирін та ін.

Розвиток волонтерства нерозривно пов'язаний з такими видатними постатями в історії становлення української держави як князь Олег і Святослав, Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Єфрем Переяславський, Володимир Мономах, Мстислав Володимирович, княгиня Ольга, гетьман Петро

Сагайдачний, Іван Мазепа та багато ін. Ці люди будували, творили і допомагали іншим з метою досягнення процвітання та добробуту суспільства.

Наступним періодом княжої благодійності у XII–XIII ст. в історії українського народу є Галицько-Волинське князівство. Серед галицьких князів благочинною діяльністю займалися Ярослав Осмомисл, Данило Галицький та Володимир Волинський.

Значний внесок у становлення волонтерства здійснили князі Острозький та Вишневецький, гетьмани Богдан Хмельницький, Петро Сагайдачний, Іван Мазепа, які доклали чимало зусиль для створення нових форм соціального буття: застосовувалися ефективні засоби лікувальної допомоги; велася боротьба з голодом та проводилися заходи з полегшення життя бідних, хворих, безпритульних; здійснювався пошук нових підходів до боротьби зі скрутним соціальним становищем; забезпечувався благоустрій тогочасного українського суспільства, а також підтримувалася діяльність своїх попередників.

Протягом XVII–XVIII століть громадські організації відігравали важливу роль та регулювали всі аспекти соціального захисту. Громадські організації несли відповідальність за убогих, людей похилого віку, осіб з обмеженими можливостями, сиріт та овдовілих жінок та часто залучали на допомогу церкви та монастирі. Також відкривали нові шпиталі, школи, розвивали ремесла городництва, садівництва, допомагали бідним та навали притулок. До початку XX століття в Україні була чітка розгалужена мережа створених громадських товариств, організацій, об'єднань, установ та закладів [16, 25–26, 29].

Історія сучасного прототипу волонтерства в Україні нараховує понад сто років. Як і в Європі, першими волонтерами в Україні були представники Червоного Хреста, який здійснював добровільний запис у сестри милосердя для роботи в шпиталях та лікарнях для бідних [16, 29]. До Товариства Червоного Хреста вступали інтелігенція, а саме вчені, лікарі, філософи, письменники, політичні діячі та педагоги.

Під час тривалого радянського періоду поняття «волонтер» (у вжитку було слово доброволець, що є змістовним синонімом поняття «волонтер») мало ідейно

– патріотичне забарвлення. Добровольцем називалася людина, що виявляла бажання служити не інтересам якихось конкретних громадян (наприклад, доглядати за хворими, допомагати сиротам та немічним), а комуністичній партії, соціалістичній державі. Форми волонтерства часто не відповідали принципам доброї волі, були примусовими, хоч формально вважалися добровільними.

Розпад СРСР, зміна соціального ладу та знищення комуністичної деології, як основної державної, призвели і до розпаду дитячих та молодіжних громадських організацій (піонерія, комсомол), які були фундаментом системи безкоштовної допомоги. Розпад Радянського Союзу і розвал планової державної економіки призвели до різкого зниження рівня життя людей, викликали дефіцит товарів і продуктів харчування, безробіття, безпритульність, біженство та ін. За часів перебудови волонтерською діяльністю почала займатися значна кількість громадян, які намагалися турботливо допомогти в економічній кризі населенню.

Становлення історії волонтерства в незалежній Україні датується початком 90-х років ХХ століття. В 1991- 1992 роках відкрито заговорили про важливість волонтерства і необхідність його активного розвитку. Міжнародні фонди виділяли кошти для створення навчальних програм по роботі з добровольцями, яких все частіше, на західний манер, починають називати волонтерами.

Першою волонтерською службою в незалежній Україні став «Телефон Довіри» (виник спочатку в Одесі), надалі Всеукраїнський громадський центр «Волонтер» та Центр волонтеріату «Добра воля» тощо. Приблизно в цей же час виникає мережа Центрів соціальної служби для молоді. Саме створення даних центрів ознаменувало собою практику започаткування волонтерства в незалежній Україні [16, 25, 29].

З 1992 року в Україні починає активно розвиватися мережа соціальних служб для молоді. Головна мета їхньої діяльності – реалізація державної молодіжної політики та завдань, окреслених у Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (15.12.1992, № 2859) і Законі України «Про сприяння становленню та соціальному розвитку молоді в Україні» (05.02.1993, № 2998-ХІІ). Саме створення центрів соціальних служб для молоді

(нині – центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді) спричинило активний розвиток волонтерського руху. У цей період активно здійснювалася підготовка волонтерів до реалізації різних вузькоспеціалізованих програм, а саме: робота з безпритульними, соціально-педагогічна підтримка дітей та молоді з особливими потребами, консультування у службі «Телефон Довіри», просвітницька профілактична діяльність з найгостріших проблем – наркозалежності, ВІЛ/СНІДу, тютюнопаління та зловживання алкоголем тощо. Поряд з державними організаціями, які залучають до діяльності волонтерів, починають створюватися громадські організації, метою діяльності яких є об'єднання та координація зусиль у справі сприяння розвитку волонтерського руху в Україні та захисту [29].

У травні 1998 року Україна серед інших країн Центральної та Східної Європи, а також кількох країн Азії розпочала реалізацію регіональної програми, «Ініціатива з роботи на добровільних засадах». Ідея програми належить Нью-Йоркському Інституту Відкритого Суспільства [24].

З часу прийняття Україною незалежності, державою видано ряд нормативно-законодавчих актів щодо підтримки та розвитку волонтерського руху в Україні та захисту законних інтересів своїх членів [4]. Офіційно визнано волонтерський рух було Постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 року, а також затверджено «Положенням про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг» [30]. Згодом вийшов Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року [31], де зазначалося, що волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно корисний характер. Законодавство у сфері волонтерської діяльності складається з Конституції України, Закону України «Про волонтерську діяльність», інших законів, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інших нормативно-правових актів.

Згідно із Законом України «Про волонтерську діяльність», волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги [31].

Волонтерська діяльність - добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги та є формою благодійної діяльності.

Волонтерська допомога - роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами.

Волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які є дієздатними. Неповнолітні особи здійснюють волонтерську діяльність за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника.

Іноземці та особи без громадянства здійснюють волонтерську діяльність через організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, інформація про які розміщена на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності.

Волонтери надають волонтерську допомогу на базі організації чи установи, що залучає до своєї діяльності волонтерів, на підставі договору про провадження волонтерської діяльності, укладеного з такою організацією чи установою, або без такого договору.

Волонтери можуть надавати волонтерську допомогу індивідуально, при цьому вони зобов'язані повідомляти отримувачів волонтерської допомоги про те, що вони не співпрацюють з організаціями та установами, що залучають до своєї діяльності волонтерів. Волонтер може отримати посвідчення волонтера, здійснюючи волонтерську діяльність в організаціях та установах, що залучають до своєї діяльності волонтерів.

Серед напрямів волонтерської діяльності є безпосередньо ті, що пов'язані з теперішнім воєнним станом:

- надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та/або іншої країни проти України, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;

- надання волонтерської допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;

- проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;

- сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією спортивних, культурних, молодіжних та інших видовищних і громадських заходів;

- надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;

- надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки

населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та/або іншої країни проти України;

- надання волонтерської допомоги для подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації;
- надання волонтерської допомоги для подолання наслідків збройної агресії російської федерації проти України та/або іншої країни проти України, а також для післявоєнного відновлення і розвитку України;
- надання волонтерської допомоги особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, збройною агресією російської федерації проти України та/або іншої країни проти України;
- сприяння уповноваженому органу з питань пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи;
- сприяння центральним і місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям, об'єднанням громадян, а також фізичним особам, які здійснюють соціальний патронаж, у проведенні заходів, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, а також звільнені від подальшого відбування зазначених видів покарань на підставах, передбачених законом [31].

Після початку російської агресії громадськими рухами, об'єднаннями та неформальними спільнотами в Україні та за кордоном була проведена велика кількість демонстрацій, мітингів, пікетів, флеш-мобів та інших мирних заходів патріотичного та миротворчого характеру. Їх учасники рішуче виступили за збереження миру, суверенітету та територіальної цілісності України, на підтримку оборонних дій української влади та ЗСУ, викривали та засуджували агресивний характер зовнішньої політики російської федерації. Так, силами українських громадян, представників української діаспори та місцевих громадських активістів були проведені антивоєнні мітинги та пікетування

російських дипломатичних представництв та інших офіційних установ російської федерації у столицях майже всіх європейських країн та інших країн світу [32].

РОЗДІЛ 2

ВОЛОНТЕРСТВО В УКРАЇНІ

2.1 Загальна характеристика волонтерського руху в Україні та особливостей його становлення під час російської збройної агресії

Згідно із результатами дослідження, присвяченого вивченню волонтерського руху в Україні, проведеного GFK Ukraine (Товариство споживчих досліджень) на замовлення ООН в листопаді 2014 року, найбільш розповсюдженою формою волонтерської діяльності у 2014 році та початку 2015 року стала допомога армії та пораненим [25]. Точної дати утворення волонтерського руху з допомоги армії, як і точної дати формування їх у волонтерські організації назвати не можна. Орієнтовно це відбулося після початку російської інтервенції до Криму в кінці лютого 2014 року. Приблизним періодом створення розгалуженої системи допомоги армії можна вважати період травня-червня 2014 року. Виникав він стихійно з окремих волонтерів, що потім об'єднувалися в групи, з часом з'явилося і централізоване управління. А відтак – посилювався вплив на державний апарат. На сьогодні представники волонтерських організацій залучені до роботи департаментів Міністерства Оборони України, що відповідають за постачання ЗСУ. Їхня діяльність добре організована та чітко розподілена по таких напрямках: - допомога українській армії (збір харчів, теплих речей та амуніції, ліків; - допомога пораненим, військовим шпиталям та лікарням, у яких лікуються військовослужбовці; - допомога сім'ям внутрішньо переміщених осіб (вивезення з зони бойових дій, юридична, психологічна, гуманітарна; пошук житла та роботи); - допомога сім'ям учасників АТО (психологічна та гуманітарна); - технічна допомога (відновлення старих, ремонт, удосконалення, бронювання бойових машин); - звільнення полонених.

Цікаво, що попри існування великої кількості волонтерських організацій, найдієвіші з яких: «Крила Фенікса», «Армія SOS» , «Підтримаємо Армію України», «Волонтерська сотня», «Повернись живим», всеукраїнський

громадський центр «Волонтер» тощо, більшість людей (67%), згідно з результатами опитування, займається волонтерством самостійно [25].

З початку повномасштабної війни у лютому 2022 року українці створили десятки благодійних фондів, фандрейзингових платформ та волонтерських штабів, які збирають значні суми на потреби армії й забезпечують її новітніми зброєю та військовою технікою, плетуть маскувальні сітки, розшукують дефіцитне обладнання та продукти, передають гуманітарну допомогу до найгарячіших місць фронту тощо. Волонтерською діяльністю займається й бізнес. Наприклад, українські ІТ-компанії давно співпрацюють із благодійними організаціями, запускають власні волонтерські ініціативи зі збору коштів для української армії.

Станом на 2023 рік в Україні функціонують понад 15000 волонтерських громадських організацій (ГО) та благодійних фондів (БФ) (таблиця № 1), які займаються найрізноманітнішою допомогою: допомога армії, населенню в окупації, закупівля необхідних ліків та медичного обладнання для надання допомоги пораненим тощо.

Таблиця 1. Найвідоміші благодійні організації, які займаються волонтерською діяльністю та забезпеченням української армії та населення

№	Назва фонду чи організації	Рік заснування	Рід діяльності
1	БФ «Крила надії» https://krylanadiyi.org.ua/	2007	Допомагає з лікуванням тяжкохворих дітей та реабілітацією після коронавірусу. Від 2014 року надає гуманітарну допомогу бійцям ЗСУ та постраждалим від війни дітям.
2	БФ «Миру і Добра» https://miraidobra.com/	2010	Від 2010 року втілював спортивні та освітні проекти для молоді. Після 2014-го забезпечує родини переселенців з дітьми харчовими продуктами, ліками та іншими необхідними речами.
3	БО «Повернись живим» https://savelife.in.ua/	2014	Закуповує техніку та амуніцію для ЗСУ, а також навчає українських військових, проводить аналітичні дослідження в оборонній сфері та створює креативні кампанії на підтримку сил оборони України у співпраці з українськими брендами.
4	ГО «Народний тил» https://ntua.fund/	2014	Веде сайт «Миротворець», де розміщує інформацію про російських колаборантів і терористів. Забезпечує українських військових амуніцією, одягом, планшетами, засобами для обігріву, автівками, безпілотниками та медикаментами.

5	ГО Help Army https://help-army.org.ua/	2014	Надає гуманітарну й технічну допомогу ЗСУ, а також виготовляє власну амуніцію і техніку. Організовує в Харкові «Ігри героїв» та має власний музичний батальйон, що виступає перед українськими захисниками з концертами.
6	БФ «Миротворці України» https://www.facebook.com/groups/MyrotvorciUA/	2014	Допомагають безпосередньо бійцям на передовій. Передають ЗСУ техніку та гуманітарні вантажі.
7	БФ «Армія SOS» https://armysos.com.ua/uk/	2014	Допомагає українським артилеристам і розвідникам технікою та програмним забезпеченням. Виготовляє безпілотні літальні апарати «Валькірія» та впроваджує застосунок для артилеристів «Кропива».
8	БФ «Мир і Ко» https://mirco.com.ua/	2014	Забезпечує ЗСУ, нацгвардію та добровольчі батальйони комп'ютерною технікою, обладнанням для комп'ютерних мереж, засобами зв'язку, системами спостереження, оргтехнікою.
9	Razom for Ukraine https://www.razomforukraine.org/	2014	Гуманітарна допомога армії, забезпечення тактичною медициною та засобами зв'язку, евакуація вразливих груп населення, розвиток суспільства
10	ГО «Елеос-Україна» https://eleos.com.ua/	2014	З 2014 року організація займалася захистом жінок від насильства та протидією дискримінації людей із ВІЛ. Після 24 лютого 2022-го створює притулки для внутрішньо переміщених осіб та жінок, які постраждали від сексуального насильства з боку російських

			військових, а також забезпечує гуманітарною допомогою постраждалих від війни.
11	БФ «Свої» https://svoyi.org.ua/	2014	Фонд допомагає людям у лікуванні онкологічних хвороб та медичним закладам у лікуванні коронавірусу. Від початку війни забезпечує медикаментами військові шпиталі та закуповує кісткові імпланти для поранених бійців ЗСУ.
12	Волонтерська сотня «Доброволя» https://www.facebook.com/profile.php?id=100072270963203	2014	Команда допомагає медикаментами пораненим у військових шпиталях та бійцям на передовій, а також дитячим будинкам на сході України.
13	ГО «Ініціатива Е+» https://www.helpplus.org/	2014	Допомагає медикаментами українським захисникам, забезпечує медичним обладнанням військові шпиталі, а також доставляє на передову автівки для евакуації поранених бійців.
14	Перший добровольчий мобільний шпиталь ім. Миколи Пирогова https://www.medbat.org.ua/uk/	2014	Організацію заснували медики-добровольці, щоб надавати медичну допомогу українським захисникам та цивільним жертвам російської агресії на сході України. Це найбільший неурядовий проект із залучення цивільних медиків до надання медичної допомоги в зоні проведення Операції Об'єднаних Сил
15	Згряя https://zgraya-help.com/	2014	Постачання гуманітарних вантажів для цивільних, медикаментів і устаткування для лікарів та техніки, екіпірування, засобів тактичної медицини для ЗСУ, ТрО та правоохоронців на передовій

16	Медичний батальйон "Госпіталєри" https://www.hospitallers.life/	2014	Проводять евакуацію населення, надають допомогу пораненим на полі бою та реабілітацію, збирають кошти на потреби тактичної медицини та медикаментів
17	Фундація Дім Рональда МакДональда в Україні https://rmhc.org.ua/	2016	За ініціативи фундації працюють 5 сімейних кімнат при медзакладах у Києві, Рівному, Сумах, Вінниці та Львові. Від лютого 2022-го фундація надає гуманітарну допомогу дитячим лікарням та ВПО, пакує та передає продуктивні набори, а також закуповує життєво важливе медичне обладнання для українських лікарень.
18	БФ «Клуб Добродіїв» https://dobrodiy.club/	2016	Від початку повномасштабної війни допомогли понад 45 000 дітей. Фонд діє у напрямках термінової допомоги родинам з дітьми, які знаходяться на межі виживання та творчого навчання дітей та підлітків. В перші місяці війни облаштували зони для творчості та навчання в шелтерах.
19	ГО «Жіночий ветеранський рух» https://www.uwvm.org.ua/	2019	Це консолідація жінок ветеранок, що створена для збільшення можливостей реалізації себе в суспільстві. Та яка діє для: адвокації та захисту прав жінок ветеранок та діючих військовослужбовиць та впровадження рівних прав і можливостей через законотворення та адвокацію професійного та престижного сектору безпеки. Фонд проводить діяльність з психологічної підтримки, лікування та

			реабілітації військовослужбовців. Окрім того, збирає кошти на автівки та дрони для ЗСУ,
20	Благодійний фонд Сергія Притули. https://prytulafoundation.org/	2020	спеціалізується на допомозі силам оборони України, медичним закладам та постраждалим від війни українцям. Влітку 2022-го команда фонду разом з українцями збрала 600 млн гривень у рамках проєкту «Народний Байрактар». Також при фонді діє гуманітарний штаб, який допомагає цивільним на окупованих територіях і в радіусі 70 км від лінії фронту
21	ГО «Аеророзвідка» https://aerorozvidka.ngo/uk/	2020	Впроваджує роботизовані технології для сил безпеки та оборони України. Однією з найвідоміших розробок «Аеророзвідки» є ударний дрон R18, на рахунку якого понад 100 одиниць ураженої та знищеної ворожої техніки.
22	ГО «Землячки» https://zemliachky.org/	2022	Організація виросла з цифрового проєкту Ксенії Драганюк, що з лютого 2022-го розповідав про жінок у ЗСУ. «Землячки» забезпечують захисниць амуніцією, харчовими продуктами, засобами гігієни, зимовою формою, а також надають психологічну підтримку.
23	БФ HopeUA https://www.hope-ua.com/uk	2022	Допомагає потерпілим від війни українцям продуктовими наборами та працює над забезпеченням переселенців соціальним житлом у Дрогобичі.
24	Благодійний фонд Андрія Шабанова «Ти не один» https://www.facebook.com/fund1plus1/	2022	Забезпечує ліками українців у зонах бойових дій та на звільнених територіях.

25	UNITED 24 - глобальна ініціатива президента Володимира Зеленського, офіційна фандрейзингова платформа, яка працює в режимі єдиного вікна для «донатів одним кліком з будь-якої точки світу». https://u24.gov.ua/uk	2022	підтримка ЗСУ, медичні й гуманітарні потреби цивільних, відновлення інфраструктури в регіонах
26	KSE Foundation - Благодійний фонд Київської школи економіки https://kse.ua/ua/we-save-lives/	2022	Закупка бронежилетів, касок, пікапів, дронів, засобів зв'язку, аптечок та турнікетів для українських бійців; проекти з продуктової допомоги цивільним, з відбудови шкіл та медичної інфраструктури, з управління освітніми ініціативами та підтримки українського книговидання під час війни.
27	Львівський добровольчий медичний батальйон https://www.facebook.com/lvivmdb/	2022	Займається забезпеченням необхідним медичним обладнанням українських військових, а також навчанням тактичній медицині
28	«Благодійний фонд «ФАРМРУХ» https://www.facebook.com/pharmruh	2022	Опікується фармацевтами, пожежниками та рятувальниками. Займається постачанням життєво необхідних речей, ліків, предметів побуту та догляду за немовлятами, а також сучасних засобів пожежогасіння та форми для рятувальників, медичних аптечок тощо
29	БО «Центр волонтерства та захисту» https://vdc.in.ua/	2022	Допомагає цивільному населенню та медичним закладам у прифронтових та деокупованих територіях
30	БФ «Markus Foundation» - підтримка 47 бригади ЗСУ https://markusfoundation.com/	2022	Ідейником фонду є український військовий та головний сержант бригади – Валерій Маркус. Головна мета матеріально-технічне

			<p>забезпечення 47 бригади, навчання і тренування бійців із залученням інструкторів провідних армій світу, а також підтримка поранених і сімей загиблих героїв.</p> <p>В травні 2022 року за два дні зібрали 43 мільйона гривень для укомплектування бійців автомобілями.</p>
--	--	--	---

2.2 Роль фармацевтичних фахівців, фармацевтичних компаній у волонтерському русі

Із початком повномасштабного вторгнення РФ фармацевтичні фахівці робили значний внесок у різних напрямках роботи, починаючи від сортування лікарських засобів та медичних виробів, що надходили в Україну як гуманітарна допомога, так і надаючи фармацевтичну допомогу населенню, особливо в тимчасово окупованих та прифронтових територіях. Героїзм фармацевтів, котрим інколи доводилось жити в аптеці та допомагати пацієнтам на небезпечних територіях в екстремальних умовах та без можливості отримати постачання ліків, став прикладом відданості фаху та надзвичайної відповідальності.

Особливої уваги заслуговує рубрика «Герої фармацевтичного фронту» в «Щотижневику «АПТЕКА», у рамках якої розповідають про тих, хто не завжди вдягнений у військову форму та бронежилети, але рятує на своєму «фронті», ризикуючи власним життям заради життя інших. Це підтверджує ще і ще раз, що фармацевти демонструють високі морально-етичні якості і вірність своїй професії.

В десятках публікацій рубрики описано неймовірні історії фармацевтів у тимчасово окупованих та прифронтових територіях, їх особисті переживання та труднощі, з якими стикнулись у своїй роботі під час обстрілів та бомбардувань, яким чином старались допомогти населенню необхідними ліками, ризикуючи своїм життям та здоров'ям.

Варто відмітити те, як різні аптечні мережі всіма силами допомагали своїм працівникам, які залишались попри небезпеку на своїх робочих місцях, допомагали з працевлаштуванням внутрішньо переміщеним особам, гуманітарною допомогою, ліками та необхідними речами для працівників, які втратили домівки, рідних тощо.

Окрім роботодавців, волонтерською допомогою фармацевтам займається Громадська організація «Благодійний фонд «ФАРМРУХ», яка була заснована у Харкові у травні 2022 р. Юлією Клименюк, маркетинг-директором Аптечної мережі 9-1-1, а також Іриною Бондарчук, керівником із зовнішніх комунікацій та роботи з органами державної влади Proxima Research International. Організація опікується не лише фармацевтами, а й пожежниками та рятувальниками. Так, Фармрух допоміг численній кількості осіб та організацій постачанням життєво необхідних речей, ліків, предметів побуту та догляду за немовлятами, а також сучасних засобів пожежогасіння та форми для рятувальників, медичних аптечок тощо.

В той час як фармацевти на лінії фронту надавали допомогу населенню та військовим, фармацевти на відносно безпечніших територіях активно займалися волонтерством в аспекті сортування гуманітарної допомоги та формування належно укомплектованих медичних аптечок на фронт. В кожному обласному центрі, особливо у прикордонних територіях були розгорнуті численні пункти прийому гуманітарної допомоги, в котрих фармацевти здійснювали сортування ліків та різних медичних виробів та перев'язувальних матеріалів.

У Львові на початку військової агресії розпочав роботу Львівський добровольчий медичний батальйон. Заснувала його група лікарів, що поставила собі за мету не тільки забезпечувати необхідним медичним обладнанням українських військових, а й навчати їх тактичній медицині. Волонтери цього батальйону, серед яких чимало фармацевтів, відправляли карети швидкої допомоги, медикаменти, обладнання та засоби тактичної медицини у різні медичні заклади в зоні бойових дій. Фахівці батальйону, серед яких чимало досвідчених лікарів та медичних інструкторів, які навчали українських військових на полігонах ще з 2014 року, ініціювали створення при Львівській обласній державній адміністрації Центру підготовки з надання домедичної та догоспітальної допомоги сил національного спротиву.

Виробники та оптові постачальники лікарських засобів з перших днів повномасштабної війни російської федерації проти України здійснювали всі

можливі заходи для продовження забезпечення громадян України необхідним лікуванням, що включало як налагодження логістичних шляхів постачання лікарських засобів, які зазнали критичних змін через війну, так і активну участь у гуманітарній та волонтерській допомозі закладам охорони здоров'я, Збройним Силам України (ЗСУ), громадянам.

Дуже оперативно (у березні) було створено Координаційний штаб, щоб управляти наданням гуманітарної допомоги. Фахівцями МОЗ України, ДП «Медичні закупівлі України», Центру громадського здоров'я МОЗ України проводилися зустрічі стосовно надання гуманітарної допомоги та її координації, здійснювалася активна комунікація з компаніями й іншими донорами щодо відповідних постачань.

Головним завданням у перші дні та тижні було зробити все, щоб ліки були там, де вони потрібні. З початку широкомасштабного вторгнення український фармацевтичний бізнес відгукнувся на запити від МОЗ України та неприбуткових організацій та надавав благодійну допомогу у вигляді лікарських засобів, передавав продукцію власного виробництва медичним, військово-медичним та військовим закладам, благодійним організаціям, міським та обласним органам самоврядування [33].

Численна кількість аптечних мереж активно беруть участь в волонтерському русі, зокрема: перераховують кошти на потреби армії, передають ліки та медичні вироби, закупають турнікети, купують амуніцію, генератори, тепловізори, дрони тощо.

Таблиця 2. Гуманітарна допомога, надана рядом фармацевтичних компаній за пів року війни в Україні (станом на осінь 2022 року) (інформація взята із публікації в тижневику Аптека [33])

<i>Фармацевтична компанія-виробник</i>	<i>Вид допомоги</i>
---	----------------------------

ACINO	Від початку війни компанія спрямувала на гуманітарні цілі 28 млн грн. Це 95 тис. упаковок життєво необхідних лікарських засобів, 2 млн грн на підтримку ЗСУ та 4 млн грн на задоволення гуманітарних та медичних потреб МОЗ України за посередництвом United24
Bayer	Компанія виділила більше 10 млн євро на підтримку України. Зокрема, у сфері охорони здоров'я надано допомогу у вигляді антибіотиків, стерильних медичних матеріалів, протизапальних, серцево-судинних, антигістамінних, онкологічних, діагностичних препаратів та лікарських засобів, що застосовуються при захворюваннях шкіри та гемофілії
Baxter	Компанія співпрацює з благодійними організаціями Direct Relief і Americares. Вона зробила одне з найбільших пожертвувань Direct Relief, доставивши більше 10 вантажівок медикаментів. У грошовому еквіваленті на понад 6 млн дол. США було надіслано продукції компанії з понад 10 країн світу для задоволення критичних потреб у сфері охорони здоров'я
Berlin-Chemie	Благодійний внесок компанії перевищує 1 млн євро. Компанія надала донації Червоному Хресту на загальну суму 420 тис. євро
EGIS	Здійснила постачання для МОЗ України антисептичних засобів, антидепресантів, протимікробних, кардіологічних препаратів та інших лікарських засобів для невідкладної допомоги хворим
Perrigo	Надала благодійну допомогу препаратами протизастудної групи, засобами персонального догляду в розмірі близько

	300 палет та забезпечила якісну екіпіровку співробітників, які воюють на фронті
Teva	З початку війни компанія надавала благодійну допомогу МОЗ та неприбутковим організаціям, благодійним фондам. Teva передала благодійну допомогу на суму понад 42 млн грн, це понад 408 тис. упаковок лікарських засобів
UCB	Через благодійну організацію Tulipe в якості допомоги пацієнтам України компанія здійснила поставки 5 тис. одиниць протиепілептичних препаратів та 5 тис. одиниць антиалергічних лікарських засобів
Фармак	Компанія виділила на потреби системи охорони здоров'я та армії понад 50 млн грн. Додатково було залучено допомогу ліками від закордонних партнерів підприємства на 1,8 млн євро і поставлено їх власною логістикою на склади Центру громадського здоров'я МОЗ України.
Дарниця	Компанія з початку повномасштабної агресії рф передала військовим та цивільним лікарням, МОЗ України, благодійним та громадським організаціям понад 1,6 млн упаковок ліків на загальну суму майже 140 млн грн
Артеріум	Станом на кінець лютого Артеріум надав допомогу вартістю 65,5 млн грн. лікарськими засобами: спазмолітиками, капіляростабілізуювальними, протимікробними засобами, кардіопрепаратами та ін.
Servier	Створено «Фонд солідарності України», з якого надано фінансову підтримку організаціям, які працюють на місцях, на загальну суму понад 1,5 млн євро. Компанія надає благодійну підтримку закладам охорони здоров'я як препаратами компанії, так і у формі фінансової допомоги, а також активно співпрацює з МОЗ. У рамках цього

	співробітництва, зокрема, надано 10 тис. упаковок лікарського засобу для контролю рівня глюкози у хворих на цукровий діабет II типу
Кусум	Компанія перерахувала більше 15 млн грн ЗСУ та неприбутковим організаціям, а також надала допомогу у вигляді лікарських засобів більше ніж 350 лікарням України. За підтримки Посольства України в Індії та військово-повітряних сил Індії організовано доставку в Україну більше ніж 20 т гуманітарної допомоги у вигляді лікарських засобів
Sanofi	Компанія з перших днів війни тісно співпрацює з МОЗ України та спрямовує життєво необхідні препарати в регіони. Надано допомогу медичними препаратами на 21 млн євро. Компанія координує та надає основні лікарські засоби та вакцини для підтримки пацієнтів в Україні та біженців
Novartis	Надано близько 600 тис. упаковок лікарських засобів: антибіотиків, знеболювальних, серцево-судинних та онкологічних засобів
Abbvie	Спрямовано благодійну допомогу в розмірі 1 млн дол. Міжнародному медичному корпусу та проєкту «НАДІЯ» на медичне обслуговування і витратні матеріали для України та українських біженців. Компанія також забезпечує необхідними лікарськими засобами Уряд України та партнерів з надання допомоги у разі катастроф
Alcon	Спрямовано фінансову допомогу через Alcon Foundation у розмірі 50 тис. дол. Міжнародній федерації товариств Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. Компанія надає Україні офтальмохірургічні матеріали скоординовано з

	Європейським товариством катарактальних та рефракційних хірургів (European Society Of Cataract & Refractive Surgeons). Alcon передано до лікарень медичні виробу на суму 1,3 млн грн
Astellas	Надала благодійну допомогу UNICEF у розмірі 10 млн єн на підтримку гуманітарних зусиль. Компанія розглядає інші благодійні можливості, включаючи пожертвування основних лікарських засобів та збір коштів, забезпечує постійне партнерство і зв'язок з постачальниками, дистриб'юторами та ключовими зацікавленими сторонами
AstraZeneca	Компанія здійснила внески на загальну суму понад 10 млн дол., зокрема надала гуманітарну допомогу пацієнтам України лікарськими засобами власного виробництва вартістю 3 млн дол., які було передано зі складу в Україні безпосередньо МОЗ України із залученням міжнародного партнера з постачання гуманітарної допомоги Direct Relief. Допомога включає інноваційні онкологічні лікарські засоби, препарати для лікування пацієнтів із цукровим діабетом II типу, серцево-судинними, респіраторними захворюваннями та ін.
Аптечні мережі	На прохання МОЗ допомогти в забезпеченні ЗСУ турнікетами для зупинки кровотечі в травні 2022 р. ГС «Аптечна професійна асоціація України» збрала 21 млн 770 тис. грн. На зібрані кошти Товариством Червоного Хреста України здійснено закупівлю і передачу для медичних потреб України в якості благодійної допомоги турнікети (типу САТ), що використовуються для надання першої медичної допомоги у разі отримання поранень в умовах бойових дій. Крім того, з власної ініціативи, вважаючи

	своїм обов'язком, аптечні мережі в індивідуальному порядку надають гуманітарну допомогу у вигляді безкоштовних ліків та медичних виробів українцям, які постраждали від російської агресії, ЗСУ, підрозділам Національної гвардії України
--	---

З перших днів вторгнення російських окупаційних військ на територію України студенти, викладачі та працівники різних університетів долучилися до волонтерської діяльності, актуальної для воєнного часу. Вона охоплює різні вектори, включаючи суто професійні – медичну та фармацевтичну допомогу українським Збройним Силам і населенню, організацію курсів з надання невідкладної медичної допомоги, а також участь у різноманітних волонтерських програмах [34-44].

Так, працівники Львівського національного медичного університету (ЛНМУ) імені Данила Галицького (насамперед, кафедри травматологічного та хірургічного профілів) щоденно надають медичну допомогу українським Збройним Силам і населенню. Велика кількість студентів медичних факультетів №1 і №2 та працівників Університету залучені до роботи профільних медичних установ (Військово-медичного клінічного центру Західного регіону, Львівського перинатального центру). За участю представників Університету проводяться семінари, тренінги, цикли занять з надання домедичної допомоги при невідкладних станах. Волонтери беруть участь у проєкті ЛОВА з медико-психологічної допомоги “Почуй лікаря”, допомагають у розселенні на території Львівщини евакуйованих з «гарячих» точок нашої країни осіб, організують для них тимчасовий прихисток, зокрема, для дітей-сиріт, беруть участь у чергуваннях в районних адміністраціях (за потреби – надають першу медичну допомогу). Студенти та інтерни фармацевтичного факультету у складі волонтерських підрозділів займаються сортуванням лікарських засобів, опрацьовують запити закладів охорони здоров'я, що розташовані в зоні бойових

дій, формують перелік медикаментів, які надійшли з гуманітарною допомогою. Сорткуванням ліків та формуванням медичних аптечок займаються і студенти медичних факультетів. При співпраці з іноземними колегами волонтери-медики трудяться над забезпеченням українських військових тактичними аптечками, бронежилетами, тепловізорами.

З метою організованого прийому медикаментів, предметів медичного призначення їх аналізу і розподілу ректор Університету, академік НАМН України, професор Борис Зіменковський підписав наказ № 741-з «Про призначення координатора прийому аналізу і розподілу гуманітарної допомоги». Координатором прийому аналізу і розподілу медикаментів і предметів медичного призначення, направлених до ЛНМУ імені Данила Галицького, призначено завідувача кафедри менеджменту в охороні здоров'я, фармакотерапії та клінічної фармації, професора Андрія Зіменковського. Аби допомогти правильно розсортувати ліки та згодом скерувати за призначенням, колектив кафедри менеджменту в охороні здоров'я, фармакотерапії та клінічної фармації ЛНМУ імені Данила Галицького створив спеціальну групу в Telegram «КЛІНІЧНА ФАРМАЦІЯ (оперативна інформація про ліки)». Завдання групи: надання будь-якої інформації про ліки (в тому числі за фото, скрін, e-mail, смс); визначення групи ліків для сортування; оперативний переклад діючих речовин ліків з гуманітарної допомоги; допомога у визначенні аналогів ліків.

Тернопільський національний медичний університет (ТНМУ) імені І.Я. Горбачевського зі своїми численними закордонними партнерами став центром надання гуманітарної допомоги, насамперед ліків та продуктів харчування, лікарням, біженцям, а також українській армії та територіальній обороні. Крім того, студентів ТНМУ залучають до плетіння маскувальних сіток.

Волонтерський центр ТНМУ продовжує отримувати та сортувати гуманітарні вантажі від закордонних партнерів. Викладачі університету спільно зі студентами спрямовують їх у лікарні, військові шпиталі. Серед ліків, наданих закордонними партнерами, — препарати для загальної анестезії, ін'єкційні антибіотики, засоби, які використовуються до і після оперативних втручань.

Вагомий внесок робить колектив факультету хімії, екології та фармації Волинського національного університету імені Лесі Українки, студенти-фармацевти та викладачі якого виготовляють аж 15 видів продукції з прополісу, воску, календули, каланхое, обліпихи, які мають протизапальні, дезінфекційні, знеболювальні, протиопікові ефекти тощо. Виготовлені мазі, олії, пасти, настоянки їдуть не лише у військові формування Волині, а й на порятунок життя військових, які боронять Київ, Маріуполь, Житомирщину. Для цієї мети налагоджено надійні зв'язки з відповідальними особами військових частин і капеланами.

Хаб гуманітарної допомоги Національного медичного університету імені О.О. Богомольця з перших днів війни організував сортування і доставку за призначенням гуманітарних вантажів, що надходять до Києва з різних країн Європи.

Студенти цього навчального закладу беруть активну участь у сортуванні та доставці необхідних ліків, перев'язувальних матеріалів, дезінфекційних розчинів, засобів гігієни лікарням та військовим шпиталям Києва. Гуманітарні вантажі з продуктами харчування, гігієнічними засобами направляють у села і міста Київщини.

Студенти Івано-Франківського національного медичного університету під керівництвом викладачів виготовляють мазі для військових на передовій – протигрибкові, проти попріlostей, для загоєння ран тощо.

РОЗДІЛ 3. ВИВЧЕННЯ ДУМКИ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ФАХІВЦІВ ТА СТУДЕНТСТВА ПРО ВОЛОНТЕРСТВО

3.1 Аналіз результатів анкетного опитування щодо залучення фармацевтичних фахівців та студентства у волонтерську діяльність в умовах військової агресії рф

Так як фармацевтичні фахівці та студентство відігравали значущу роль у волонтерстві з початком повномасштабного вторгнення, нами було проведено анонімне анкетне опитування з метою дізнатись яким чином респонденти займались волонтерською діяльністю та їх мотиваційні чинники.

Під час проведеного в ході дослідження анкетного опитування нами було одержано 526 анкет від респондентів, з яких для аналізу було відібрано 517 якісно заповнених анкет – від фармацевтичних фахівців та студентів-фармацевтів.

Так, згідно з результатами опитування найбільша (рис. 1) кількість опитаних до початку війни проживала у Львівській області (231 респондент, 44,68%), майже 10% опитаних проживали у Запорізькій області, близько по 6% опитаних у Рівненській та Чернівецькій областях, та понад 5% - у Волинській області.

Було встановлено, що незначна кількість респондентів змінила своє місце проживання у зв'язку з початком війни (рис. 2). Так, найбільші зміни відбулись: кількість анкетованих на Львівщині зросла до 246 осіб (збільшилась на 15 осіб), а у Запорізькій області – зменшилась до 35 (зменшилась на 14 осіб).

Також було виявлено, що 23 респонденти виїхали за межі України після початку повномасштабного вторгнення рф. Найбільша кількість осіб (9) на момент опитування знаходилась у Польщі, 3 – у Німеччині, 2 у Швеції, та по 1 анкетованому у Естонії, Канаді, Бельгії, Австрії, Молдові, Сполучених Штатах Америки, Угорщині, Чехії та Чорногорії.

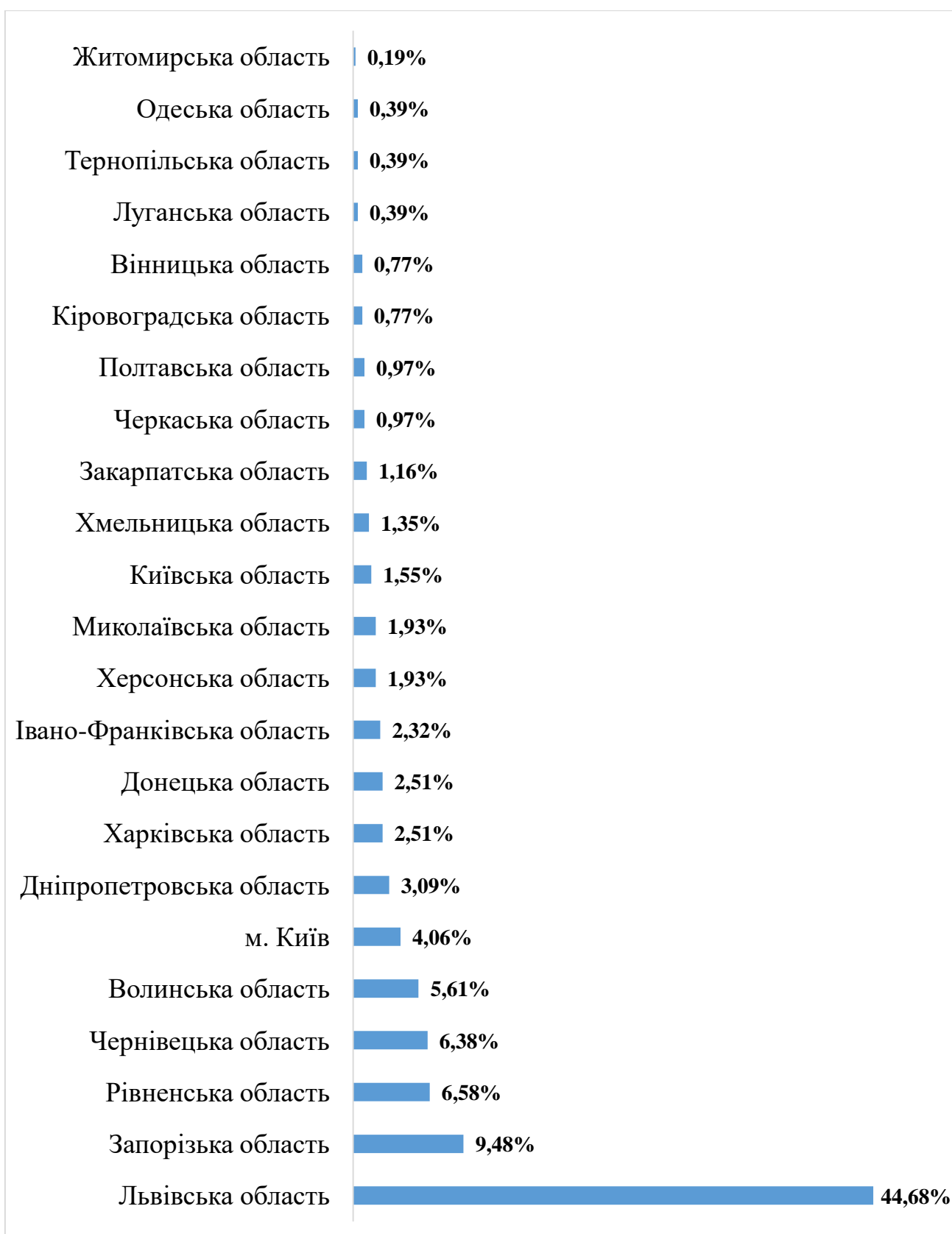

Рис. 1. Кількість респондентів, що проживали в регіонах України до повномасштабного вторгнення рф (% респондентів)

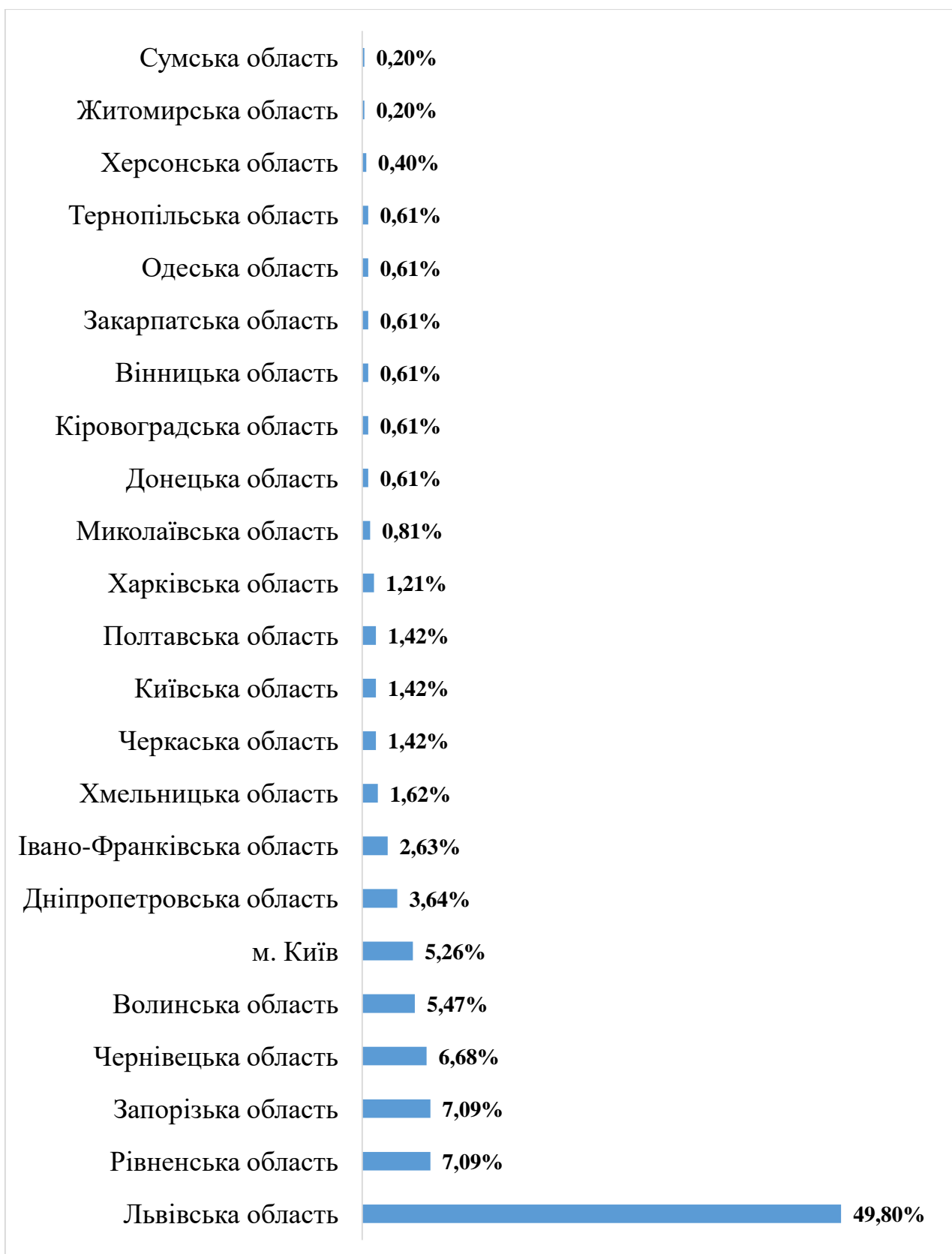

Рис. 2. Кількість респондентів, що проживали в регіонах України після повномасштабного вторгнення рф на момент анкетного опитування (% респондентів)

Респонденти були різного віку, мінімальний вік становив 17 років, а максимальний – 73. Середній вік респондентів – 30 років. Більшість респондентів, а це понад 90% становили жінки (472 особи, 91,3%). Решта опитаних – чоловіки (45 осіб, 8,7%).

Серед здобувачів освіти (229 респондентів) (рис. 3) найбільшу кількість становили магістри фармації (200 анкетованих, 87,34%). Решта здобувачів – це бакалаври фармації (15 осіб, 6,55%), молодші бакалаври (8 осіб, 3,49%) та доктори філософії (6 осіб, 2,62%).

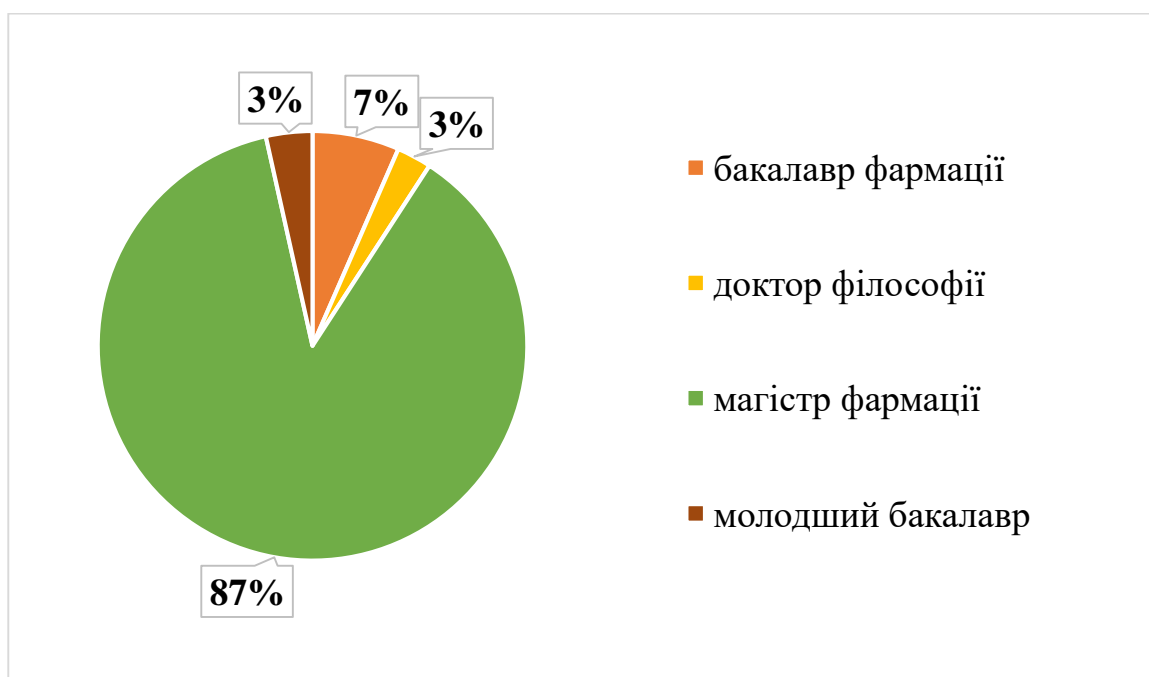

Рис. 3. Розподіл здобувачів освіти за ступенем вищої освіти (% респондентів)

Загалом здобувачі вищої освіти, згідно з результатами опитування, навчаються у 13 закладах вищої освіти (ЗВО) (таблиця 3). Серед ЗВО лідером був ЛНМУ імені Данила Галицького, який зазначили 78 анкетованих (понад третина, 34,06%). Другим за кількістю студентів був Запорізький державний медичний університет (62 респондентів, 27,07%). Також відносно велика кількість респондентів навчається у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (25 осіб, 10,92%) та Національному фармацевтичному

університеті (21 респондент, 9,17%). Серед здобувачів вищої освіти переважали ті, котрі навчаються на очній (денній, вечірній) формі навчання (139 респондентів, 60,7%), в той час як на заочній формі навчаються 90 анкетованих (39,3%).

Таблиця 3. ЗВО, в яких навчаються респонденти-здобувачі вищої освіти

№	ЗВО	Кількість здобувачів	% здобувачів
1	Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького	78	34,06%
2	Запорізький державний медичний університет	62	27,07%
3	Волинський національний університет імені Лесі Українки	25	10,92%
4	Національний фармацевтичний університет	21	9,17%
5	Буковинський державний медичний університет	14	6,11%
6	Вищий приватний навчальний заклад "Львівський медичний університет"	12	5,24%
7	Львівський медичний фаховий коледж післядипломної освіти	3	1,31%
8	Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького	3	1,31%
9	Івано-Франківський національний медичний університет	2	0,87%
10	Львівський медичний фаховий коледж "Монада"	3	0,87%

11	Національний медичний університет імені О. О. Богомольця	2	0,87%
12	Національний університет "Львівська політехніка"	2	0,87%
13	Тернопільський національний медичний університет	2	0,87%
<i>Всього здобувачів:</i>		229	100%

За курсами навчання (рис. 4) респонденти (223 особи) розподілились наступним чином: понад третина (77 осіб, 34,53%) вказали 5 курс навчання, 51 особа (22,87%) – 3 курс, 38 анкетованих (17,04%) зазначили 6 курс. До уваги брались лише студенти, оскільки здобувачі-аспіранти не вказували року навчання.

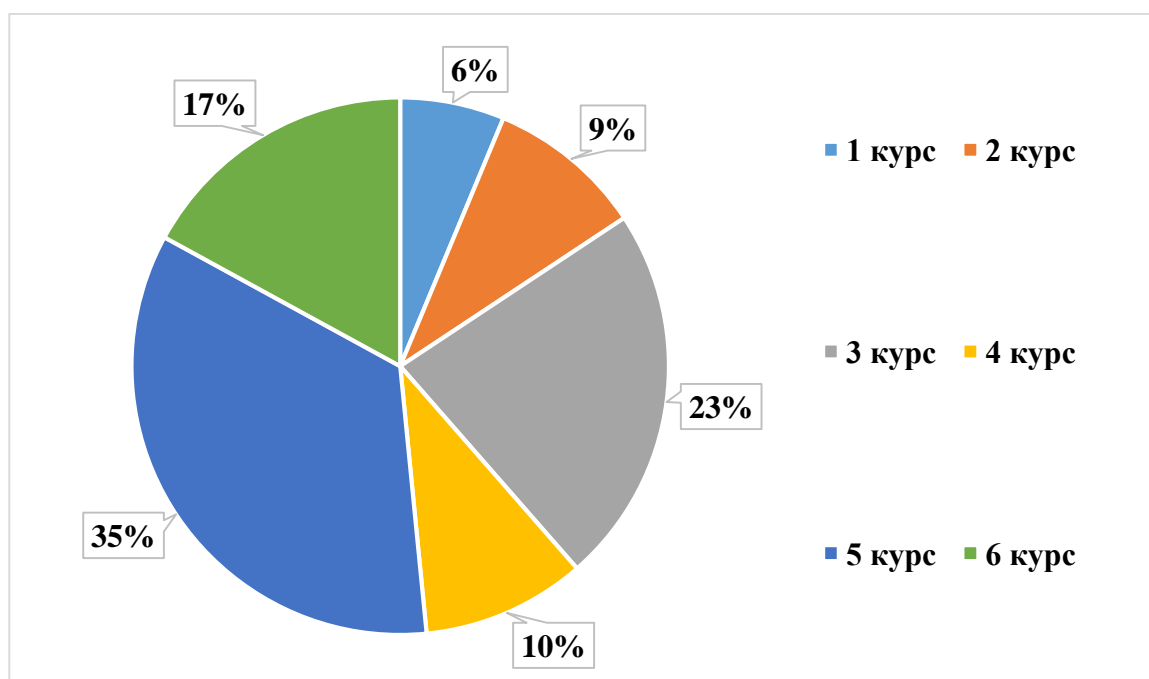

Рис. 4. Розподіл здобувачів освіти за роком навчання (% респондентів)

Вказуючи свій вид діяльності респонденти мали можливість зазначити декілька варіантів та розподілились наступним чином (таблиця 4): понад третина анкетованих – практичні працівники фармацевтичного сектору (202 особи,

39,07%), трохи більше 1/5 – студенти (121 респондент, 23,4%), а також близько 1/5 анкетованих (100 осіб, 19,34%) поєднували навчання та роботу в аптеці. Трохи більше 7% анкетованих працюють у ЗВО (40 осіб). Понад 4% анкетованих були інтернами, які одночасно працюють у фармацевтичних закладах (23 особи). Також серед анкетованих були аспіранти та непрацюючі особи, а також ті, котрі поєднують 2 та більше видів діяльності.

Таблиця 4. Розподіл респондентів за видом їх діяльності

<i>№</i>	<i>Вид діяльності</i>	<i>Кількість респондентів</i>	<i>% респондентів</i>
1	практичний працівник фармацевтичного сектору	202	39,07%
2	студент	121	23,40%
3	студент, практичний працівник фармацевтичного сектору	100	19,34%
4	працівник закладу вищої освіти	40	7,74%
5	інтерн, практичний працівник фармацевтичного сектору	23	4,45%
6	інтерн	12	2,32%
7	на даний час не працюю	12	2,32%
8	аспірант, працівник закладу вищої освіти	3	0,58%
9	аспірант, практичний працівник фармацевтичного сектору	2	0,39%

10	аспірант, практичний працівник фармацевтичного сектору, працівник закладу вищої освіти	1	0,19%
11	практичний фармацевтичний працівник сектору, працівник закладу вищої освіти	1	0,19%
Всього		517	100%

Наступні частини анкети стосувалась питань ставлення до волонтерства та безпосередньої участі фармацевтичних фахівців у різних видах волонтерської допомоги.

Так, практично $\frac{3}{4}$ респондентів (386 осіб, 74,66%) зазначили, що серед своїх родичів / близьких / друзів мають військовослужбовців, парамедиків, та учасників війни, зумовленої агресією рф. А понад третина опитаних (40,04%, 207 осіб) зазначили, що мають родичів / близьких / друзів, що проживають на окупованих територіях.

Поняття «волонтерська діяльність» відоме практично всім респондентам (рис. 5). Лише 5 осіб (0,97%) зазначили, що не мають уявлення про волонтерство. Більшість респондентів (222 особи, 42,94%) вказали, що мають друзів, що займаються волонтерством. Майже третина анкетованих (149 осіб, 28,82%) зазначили, що мають поняття у волонтерстві, виходячи з особистого досвіду. Трохи менше третини (141 респондент, 27,27%) вказали, що мають загальне поняття про волонтерство.

Більшість респондентів позитивно ставиться до волонтерства (508 осіб, 98,26%), трохи більше 1% - ставиться нейтрально (8 осіб).

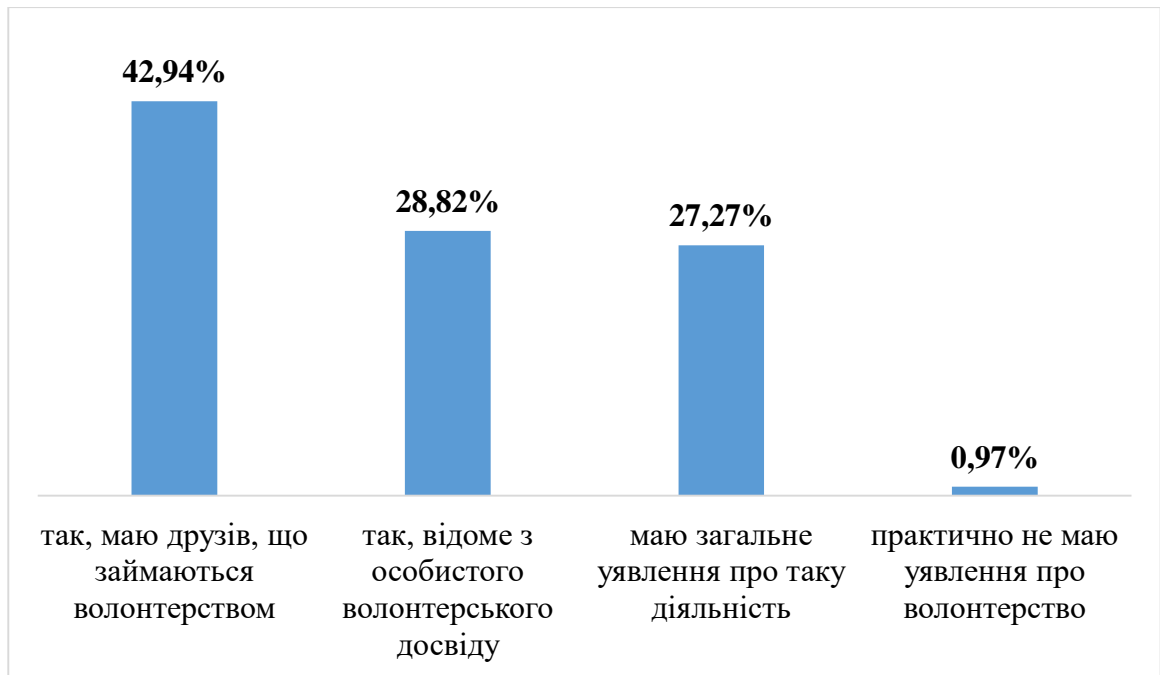

Рис. 5. Розподіл респондентів стосовно їх обізнаності із поняттям «волонтерство» (% респондентів)

Щодо участі у волонтерській діяльності то понад половина респондентів (55,71%, 288 осіб) вказали, що епізодично займаються волонтерською діяльністю. Трохи більше третини анкетованих (36,56%, 189 осіб) зазначили, що практично не мали можливості займатись волонтерством у воєнний час, та лише 40 осіб (7,74%) вказали, що мають постійне відношення до волонтерської діяльності. Посвідчення волонтера мали 14 респондентів (2,71%).

Серед основних джерел інформації про волонтерську діяльність (рис. 6) респонденти найчастіше зазначали: сторінки, канали та групи волонтерських організацій у соціальних мережах (22,21%), інформацію від друзів, родичів чи знайомих, пов'язаних із волонтерством (21,86%), різні оголошення в соціальних мережах (20,83%). Також досить популярною була інформація від власне волонтерів (12,77%), із сайтів волонтерських організацій (12,66%), телебачення й радіо (6,33%) та волонтерських штаб ЗВО (2,88%).

Понад $\frac{3}{4}$ опитаних (278 осіб, 84,76%) використовують соціальні мережі для отримання інформації стосовно волонтерської діяльності. Лідером серед

соціальних мереж, згідно із відповідями респондентів, були: Telegram (209 осіб, 28,32%), Instagram (207 респондентів, 28,05%) та Facebook (174 особи, 23,58%). Дещо меншою популярністю користувався Viber (134 респонденти, 18,16%), тоді як Twitter найменшою (13 респондентів, 1,8%). Серед профільних груп, пов'язаних з волонтерством, респонденти зазначили: фонд Сергія Притули, Львівський добровольчий медичний батальйон, Українську Волонтерську Службу, Клінічну Фармацію, Повернись живим, та низку інших.

На запитання про причину здійснення волонтерської допомоги (рис. 7) респонденти розподілились наступним чином: більшість вказала на бажання допомогти армії (43,57%), значна частина зазначила про бажання допомогти тимчасово переселеним особам (25,73%). Почуття значущості відмітили понад 10% опитаних. Отримання морального задоволення від вдячності людей яким надана допомога було зазначено понад 8% респондентів. Набуття корисних соціальних і практичних навичок зазначили 7,6% опитаних, та понад 2% респондентів вказали самовираження. Серед інших причин, які були зазначені респондентами, були бажання бути корисним, допомогти людям, прискорити перемогу, допомогти медичним фахівцям на передовій тощо.

Щодо форми участі у волонтерській роботі, респонденти найчастіше вказували: участь у зборі коштів, речей, продуктів, харчування та ліків (24,31%), перерахування коштів на потреби армії (17,36%), перерахування коштів на волонтерську діяльність (17,26%), сортування ЛЗ та медичних виробів (9,6%), плетіння маскувальних сіток для військових (8,78%), надання житла для тимчасово переселених осіб (6,33%) та приготування їжі для військовослужбовців чи тимчасово переселених осіб (6,03%). Незначна частина анкетованих вказували ще роботу у волонтерському хабі (3,06%), перевезення волонтерської допомоги у прифронтову зону (2,35%), виготовлення ліків для військових (1,84%) та донорство крові для поранених (1,74%).

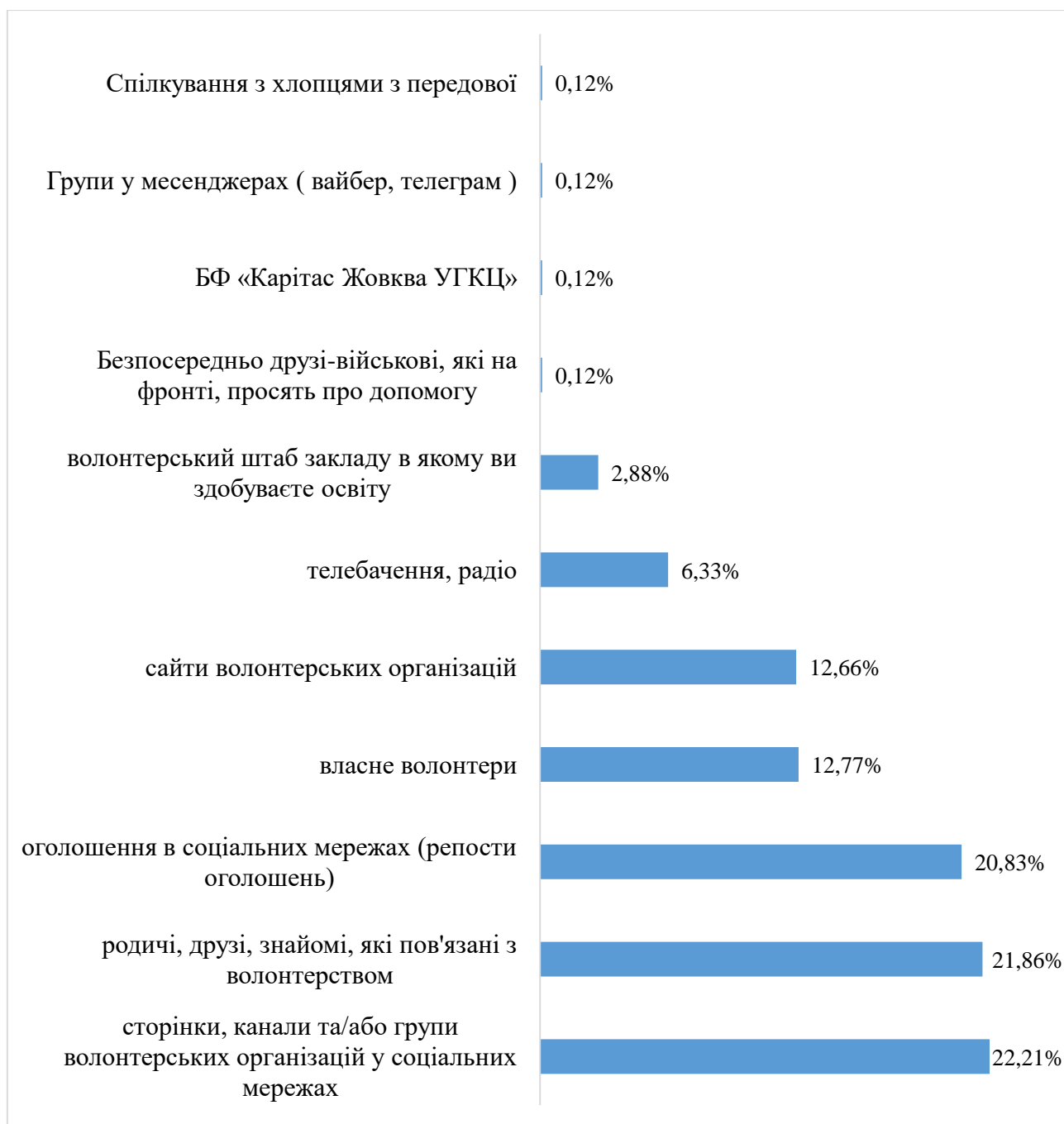

Рис. 6. Основні джерела інформації про волонтерську діяльність, якими користувались респонденти (% відповідей)

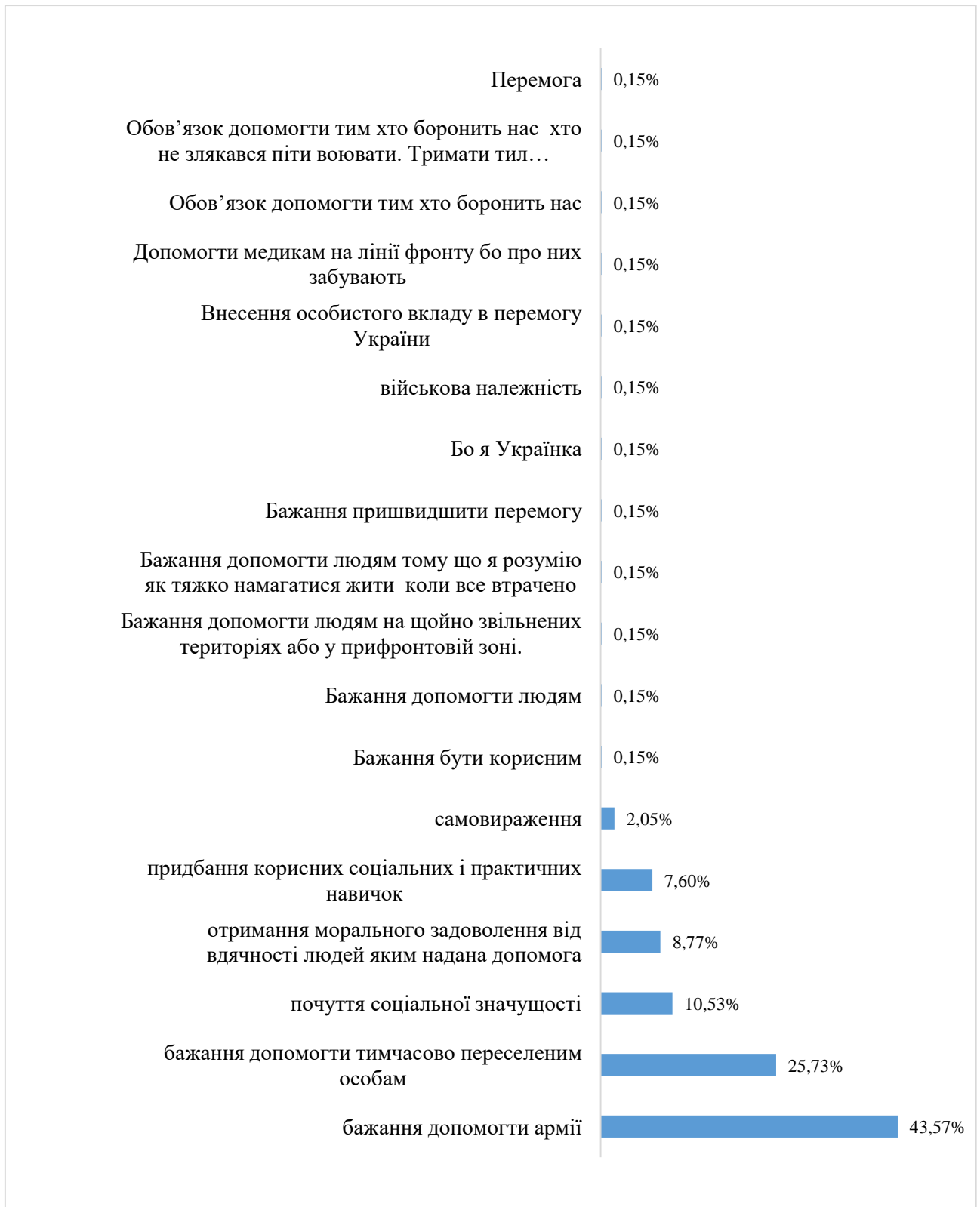

Рис. 7. Причини здійснення волонтерської діяльності, зазначені респондентами (% відповідей)

Рис. 8. Форма участі респондентів у волонтерській діяльності (% відповідей)

ВИСНОВКИ

1. Волонтерство належить до числа тих соціальних феноменів, що мають безпосередній стосунок до формування реалій та перспектив розвитку соціуму у всій сукупності сфер його життєдіяльності та на різних рівнях його представлення: від окремого індивіда чи соціальних груп до націй та глобального суспільства.

2. Аналізуючи інформаційні джерела встановлено, що починаючи з другої половини XIX століття, у зв'язку зі стрімким розвитком волонтерського руху у світі, термін «волонтерство» починає розглядатися як безкоштовна, цілеспрямована, суспільно-корисна праця, яка надається добровольцями з власної ініціативи для формування кращих умов життя людей. Також виявлено, що 1859 рік вважається роком виникнення волонтерського руху в світі, коли французький письменник-журналіст Анрі Дюнан, вражений кривавими картинами Австро-італо-французької війни, запропонував ідею створення Червоного Хреста, як організації, що працювала б на добровільних засадах і надавала першу медичну допомогу пораненим бійцям.

3. На підставі аналізу джерел літератури виявлено, що історія становлення волонтерства в Україні сягає своїм корінням глибини століть. Українському народу з давніх часів притаманна волонтерська діяльність, що зумовлено її статусом невід'ємної складової національної культури та традицій. Розквіт волонтерства в країні засвідчує рівень розвитку в ній громадськості як сфери соціальних відносин.

4. Було досліджено, що становлення історії волонтерства в незалежній Україні датується початком 90-х років XX століття. Так, в 1991- 1992 роках відкрито заговорили про важливість волонтерства і необхідність його активного розвитку. Міжнародні фонди виділяли кошти для створення навчальних програм по роботі з добровольцями, яких все частіше, на західний манер, починають називати волонтерами. Першою волонтерською службою в незалежній Україні став «Телефон Довіри» (виник спочатку в Одесі), надалі Всеукраїнський

громадський центр «Волонтер» та Центр волонтеріату «Добра воля» тощо. Приблизно в цей же час виникає мережа Центрів соціальної служби для молоді. Саме створення даних центрів ознаменувало собою практику започаткування волонтерства в незалежній Україні.

5. На підставі аналізу законодавчого підґрунтя волонтерства встановлено, що нормативно-законодавчі акти щодо підтримки та розвитку волонтерського руху, свідчать про визнання важливості діяльності волонтерів. Офіційно визнано волонтерський рух було Постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 року, а також затверджено «Положенням про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг». Згодом вийшов Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року.

6. Шляхом інформаційного пошуку було виявлено, що з початку повномасштабної війни українці створили десятки благодійних фондів, фандрейзингових платформ та волонтерських штабів, які збирають значні суми на потреби армії й забезпечують її новітніми зброєю та військовою технікою, плетуть маскувальні сітки, розшукують дефіцитне обладнання та продукти, передають гуманітарну допомогу до найгарячіших місць фронту тощо. Так, станом на 2023 рік в Україні функціонують понад 15000 волонтерських громадських організацій та благодійних фондів, які займаються найрізноманітнішою допомогою.

7. Встановлено, що виробники та оптові постачальники лікарських засобів з перших днів повномасштабної війни російської федерації проти України здійснювали всі можливі заходи для продовження забезпечення громадян України необхідним лікуванням, що включало як налагодження логістичних шляхів постачання лікарських засобів, які зазнали критичних змін через війну, так і активну участь у гуманітарній та волонтерській допомозі закладам охорони здоров'я, ЗСУ, громадянам. Також численна кількість аптечних мереж активно беруть участь в волонтерському русі, зокрема: перераховують кошти на потреби армії, передають ліки та медичні вироби, закупають турнікети, купують амуніцію, генератори, тепловізори, дрони тощо. З перших днів вторгнення

російських окупаційних військ на територію України студенти, викладачі та працівники різних університетів долучилися до волонтерської діяльності, актуальної для воєнного часу. Вона охоплює різні вектори, включаючи суто професійні – медичну та фармацевтичну допомогу ЗСУ і населенню, організацію курсів з надання невідкладної медичної допомоги, а також участь у різноманітних волонтерських програмах.

8. Шляхом анонімного анкетного опитування нами було проведено дослідження, з метою дізнатись яким чином фармацевтичні фахівці та студенти-фармацевти займалися волонтерською діяльністю та їх мотиваційні чинники. Так, респондентами (517 анкетованих) були особи різного віку (від 17 до 73 років), більшість, понад 90% становили жінки (472 особи, 91,3%). Серед здобувачів освіти (229 респондентів) найбільшу кількість становили магістри фармації (200 анкетованих, 87,34%). Решта здобувачів – це бакалаври фармації (15 осіб, 6,55%), молодші бакалаври (8 осіб, 3,49%) та доктори філософії (6 осіб, 2,62%).

Загалом здобувачі вищої освіти, згідно з результатами опитування, навчаються у 13 закладах вищої освіти, лідером серед яких був ЛНМУ імені Данила Галицького, який зазначили 78 анкетованих (понад третина, 34,06%). Серед здобувачів вищої освіти переважали ті, котрі навчаються на очній (денній, вечірній) формі навчання (139 респондентів, 60,7%), в той час як на заочній формі навчаються 90 анкетованих (39,3%).

9. Вказуючи свій вид діяльності найбільша кількість респондентів розподілилась наступним чином: понад третина анкетованих – практичні працівники фармацевтичного сектору (202 особи, 39,07%), трохи більше 1/5 – студенти (121 респондент, 23,4%), а також близько 1/5 анкетованих (100 осіб, 19,34%) поєднували навчання та роботу в аптеці. Також практично $\frac{3}{4}$ респондентів (386 осіб, 74,66%) зазначили, що серед своїх родичів / близьких / друзів мають військовослужбовців, парамедиків, та учасників війни, зумовленої агресією РФ, а понад третина опитаних (40,04%, 207 осіб) зазначили, що мають родичів / близьких / друзів, що проживають на окупованих територіях.

10. За результатами опитування встановлено, що поняття «волонтерська діяльність» відоме практично всім респондентам, а понад половина респондентів (55,71%, 288 осіб) вказали, що епізодично займаються волонтерською діяльністю. Серед основних джерел інформації про волонтерську діяльність респонденти найчастіше зазначали: сторінки, канали та групи волонтерських організацій у соціальних мережах (22,21%), інформацію від друзів, родичів чи знайомих, пов'язаних із волонтерством (21,86%), різні оголошення в соціальних мережах (20,83%). Понад $\frac{3}{4}$ опитаних (278 осіб, 84,76%) використовували соціальні мережі для отримання інформації стосовно волонтерської діяльності.

11. На запитання про мотиваційні чинники для здійснення волонтерської допомоги респонденти розподілились наступним чином: більшість вказала на бажання допомогти армії (43,57%), значна частина зазначила про бажання допомогти тимчасово переселеним особам (25,73%). Щодо форми участі у волонтерській роботі, респонденти найчастіше вказували: участь у зборі коштів, речей, продуктів, харчування та ліків (24,31%), перерахування коштів на потреби армії (17,36%), перерахування коштів на волонтерську діяльність (17,26%), сортування ЛЗ та медичних виробів (9,6%), плетіння маскувальних сіток для військових (8,78%), надання житла для тимчасово переселених осіб (6,33%) та приготування їжі для військовослужбовців чи тимчасово переселених осіб (6,03%).

12. Таким чином, за допомогою інформаційного пошуку та проведеного анонімного анкетного опитування визначено суттєву роль фармацевтичних фахівців та фармацевтичних компаній у волонтерському русі під час повномасштабної збройної агресії РФ проти України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль Г. В. Волонтерство як складний соціально-психологічний феномен / Г. В. Коваль. // Технології розвитку інтелекту. - 2017. - Т. 2 Вип. 6. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2017_2_6_4.
2. Чайка І. Ю. Волонтерство: сутність феномена та особливості його функціонування в сучасній Україні / І. Ю. Чайка // Грані. - 2017. - Т. 20, № 7. - С. 72-79. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2017_20_7_10.
3. Пьонтковська К. Волонтерство як багатоаспектне суспільне явище в гуманістичній суспільній демократії / К. Пьонтковська // Педагогічна освіта: теорія і практика. - 2014. - Вип. 17. - С. 105-109. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2014_17_22.
4. Лях Т.Л. Волонтерство як суспільний феномен / Т.Л. Лях // Проблеми педагогічних технологій. – 2004. - № 3-4. – С. 139-144. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1565/1/T_LYAKH_VYSF_KSP%26KO_IPSP.pdf.
5. Перетятко В. А. Волонтерство та формування духовних цінностей і ціннісних орієнтацій / В. А. Перетятко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки. - 2014. - Вип. 43. - С. 386-393. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_012_2014_43_59.
6. Гук О. Волонтерство як складова соціально-педагогічної діяльності з молоддю / О. Гук, Л. Сливка // Молодь і ринок. - 2017. - № 1. - С. 74-77. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2017_1_18.
7. Романовська Л.І. Волонтерство як засіб професійної соціалізації майбутніх соціальних працівників / Л.І. Романовська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира

Гнатюка. Серія : Педагогіка. - 2013. - № 1. - С. 77-82. - [Електронний ресурс].
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2013_1_16

8. Нефьодова К. А. Корпоративне волонтерство як складова соціальної відповідальності бізнесу / К. А. Нефьодова // Соціально-трудові відносини: теорія та практика . - 2016. - № 1. - С. 292-300. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2016_1_35.

9. Бондаренко З. П. Соціально-педагогічне волонтерство як бренд сучасної студентської молоді / З. П. Бондаренко // Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія. - 2019. - № 2. - С. 130–137. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduer_2019_2_17.

10. Мельничук Г. Волонтерство та його розвиток в умовах вищого навчального закладу / Г. Мельничук // Вісник Львівської національної академії мистецтв. - 2017. - Вип. 33. - С. 271-276. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnam_2017_33_30.

11. Котелевець А. Волонтерство онлайн: виклики сьогодення / А. Котелевець // Соціальна робота та соціальна освіта. - 2021. - Вип. 1. - С. 98-104. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/srso_2021_1_12.

12. Белишев О. В. Волонтерство у світі інформаційних технологій: поняття, характерні особливості та види / О. В. Белишев // Філософські обрії. - 2019. - Вип. 42. - С. 180-184. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FiloFilo_2019_42_46.

13. Шевчук О. В. Волонтерство як соціально-психологічна характеристика особистості / О. В. Шевчук, О. В. Старик // Габітус. - 2021. - Вип. 22. - С. 25-28. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2021_22_5.

14. Сидоренко С.В. Волонтерство як суб'єкт глобально-мережевого громадянського суспільства в контексті сучасних соціополітичних трансформацій / С. В. Сидоренко // Гуманітарний вісник Запорізької державної

інженерної академії. - 2015. - Вип. 61. - С. 167-174. - [Електронний ресурс].
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpqgvzdia_2015_61_19.

15. Тохтарова І. М. Волонтерський рух в Україні: шлях до розвитку громадянського суспільства як сфери соціальних відносин / І. М. Тохтарова. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. - 2014. - № 2. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2014_2_5.

16. Ванюшина О. Ф. Волонтерський рух в Україні: еволюція, сучасний стан та статус / О. Ф. Ванюшина // Вісник Національного університету оборони України. - 2015. - Вип. 1. - С. 275-281. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2015_1_50.

17. Погрібна В. Л. Волонтерський рух як ознака змін у ментальності українців / В. Л. Погрібна // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія. - 2016. - № 1. - С. 196-202. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2016_1_21.

18. Проценко О.О. Волонтерство в сучасній Україні: фактори актуалізації / О.О. Проценко // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. – 2019. - VII(32), I.: 192. – С. 89-94. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/04/Volunteering-in-Ukraine-Factors-of-Actuals-O.-O.-Protsenko.pdf>.

19. Шамрай В. О. Сучасний стан офіційного визнання волонтерської діяльності в Україні / В. О. Шамрай, М. А. Ольховський // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2015. - № 4. - С. 139-145. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2015_4_18.

20. Зима О. Г. Особливості волонтерства та його розвиток в Україні: – Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. – 48 с.

21. Новосад Р. Особливості сучасного українського волонтерства (на прикладі волонтерської організації Горохівського району Волинської області): тези / Тези наукових робіт слухачів Волинської обласної МАН – учасників

Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт. – Луцьк, 2017
– С. 44

22. Строгаль М. О. Благодійність і фандрейзинг: зарубіжний досвід / М. О. Строгаль // Культура України. Серія : Культурологія. - 2016. - Вип. 52. - С. 46-56. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kukl_2016_52_7.

23. Чупрій Л.В. Роль спонсорства і меценатства у відродженні історико-культурної спадщини в контексті реалізації гуманітарної політики держави / Л.В. Чупрій // Освіта регіону. – 2011. – № 4. – С 206–212.— [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/20000>

24. Тимченко С.С. Історія волонтерської діяльності у світі та в Україні / С.С. Тимченко, А.В. Шмаріна // Волонтерський рух: історія, сучасність, перспективи. Харків : Вид-о ХНАДУ. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://keui.files.wordpress.com/2015/04/42_tymchenko_shmarina.pdf

25. Андрощук О.В. Волонтерство як соціальний феномен: історична ретроспектива та сучасний стан / О.В. Андрощук. Магістерська дисертація на здобуття ступеня магістра зі спеціальності 231 Соціальна робота (міжнародні соціальні проекти та волонтерська діяльність). - Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Ікорського», факультет соціології і права, кафедра філософії. – Київ, 2019. – 113 с. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/34047/1/Androshchuk_magistr.pdf.

26. Паславська О. Становлення та розвиток волонтерського руху в Україні (історико-правове дослідження) / О. Паславська // Актуальні проблеми правознавства. - 2016. - Вип. 4. - С. 22-28. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2016_4_6.

27. The Universal Declaration on Volunteering. – Access mode: <https://www.iave.org/iavewp/wp-content/uploads/2015/10/universal-delcaration-on-volunteering.pdf>.

28. Мазій І. В. Історичні аспекти становлення волонтерської діяльності у соціальній та безпековій сфері в світі та Україні / І. В. Мазій // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2015. - № 10. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1174>.

29. Дійков М.І. Історичні аспекти волонтерського руху в Україні / М.І. Дійков. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/tema-istorichni-aspekti-volonterskogo-ruhu-v-ukra-ni-materiali-do-vihovno-roboti-313068.html>

30. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р. N 1895 «Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг». - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1895-2003-%D0%BF#Text>.

31. Закон України «Про волонтерську діяльність». - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>.

32. "Використання потенціалу громадянського суспільства для забезпечення національної безпеки України в умовах зовнішньої агресії". Аналітична записка. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/vikoristannya-potencialu-gromadyanskogo-suspilstva-dlya>.

33. Медична гуманітарна допомога і фармбізнес: підтримка, виклики та вплив на фармринок. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.apteka.ua/article/660075>.

34. Студентський батальйон: від виготовлення до сортування ліків. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.apteka.ua/article/632411>.

35. Сьогодні – Міжнародний день волонтера. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://new.meduniv.lviv.ua/sogodni-mizhnarodnyj-den-volontera/>.

36. Волонтерський рух НФаУ. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nuph.edu.ua/volonterskij-ruh-nfau/>.

37. Студенти і викладачі ВНУ виготовляють ліки для військових. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://12kanal.com/studenty-i-vykladachi-vnu-vygotovlyayut-liky-dlya-vijskovyh-video/>.

38. Наказ ректора про навчання студентів в умовах воєнного стану. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://new.meduniv.lviv.ua/nakaz-rektora-pro-navchannya-studentiv-v-umovah-voyennogo-stanu/>.

39. В Університеті призначено координатора прийому аналізу і розподілу гуманітарної допомоги. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://new.meduniv.lviv.ua/v-universyteti-pryznacheno-koordinatora-pryjomu-analizu-i-rozpodilu-gumanitarnoyi-dopomogy/>.

40. ЛНМУ ім. Данила Галицького приймає переселенців із зон військового конфлікту. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://new.meduniv.lviv.ua/lnmu-im-danyla-galytskogo-pryjmae-pereselentsiv-iz-zon-vijskovogo-konfliktu/>.

41. 24/7 працюють невтомні волонтери – студенти та викладачі ЛНМУ імені Данила Галицького. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://new.meduniv.lviv.ua/24-7-pratsyuyut-nevtomni-volontery-studenty-ta-vykladachi-lnmu-imeni-danyla-galytskogo/>.

42. Фахівці ЛНМУ ім. Данила Галицького створили групу для надання інформації про ліки. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://new.meduniv.lviv.ua/fahivtsi-lnmu-im-danyla-galytskogo-stvoryly-grupu-dlya-nadannya-informatsiyi-pro-liky/>.

43. Студенти-фармацевти в час війни. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://new.meduniv.lviv.ua/studenty-farmatsevty-v-chas-vijny/>.

44. Волонтерство як прояв емпатії. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://new.meduniv.lviv.ua/volonterstvo-yak-proyav-empatiyi/>.

АНКЕТА

Шановні учасники анкетного опитування! Якщо Ви - фармацевтичний фахівець чи студент-фармацевт, то просимо відповісти на питання щодо волонтерства в умовах російської агресії.

1. Чи маєте Ви фармацевтичну освіту або здобуваєте її?

Виберіть лише один варіант.

- Так
- Ні

2. Зазначте в якому регіоні України Ви проживали до повномасштабного вторгнення росії:

Виберіть лише один варіант.

☐ АР Крим	☐ Львівська область
☐ Вінницька область	☐ Миколаївська область
☐ Волинська область	☐ Одеська область
☐ Дніпропетровська область	☐ Полтавська область
☐ Донецька область	☐ Рівненська область
☐ Житомирська область	☐ Сумська область
☐ Закарпатська область	☐ Тернопільська область
☐ Запорізька область	☐ Харківська область
☐ Івано-Франківська область	☐ Херсонська область
☐ м. Київ	☐ Хмельницька область
☐ Київська область	☐ Черкаська область
☐ Кіровоградська область	☐ Чернівецька область
☐ Луганська область	☐ Чернігівська область

3. Зазначте в якому регіоні України Ви на даний час проживаєте:

Виберіть лише один варіант.

☐ АР Крим	☐ Львівська область
☐ Вінницька область	☐ Миколаївська область
☐ Волинська область	☐ Одеська область
☐ Дніпропетровська область	☐ Полтавська область
☐ Донецька область	☐ Рівненська область
☐ Житомирська область	☐ Сумська область
☐ Закарпатська область	☐ Тернопільська область
☐ Запорізька область	☐ Харківська область
☐ Івано-Франківська область	☐ Херсонська область
☐ м. Київ	☐ Хмельницька область
☐ Київська область	☐ Черкаська область
☐ Кіровоградська область	☐ Чернівецька область
☐ Луганська область	☐ Чернігівська область

4. Якщо Ви знаходитесь за межами України, то вкажіть назву держави: _____

5. Вкажіть Ваш вік: _____

6. Вкажіть Вашу стать:

Виберіть лише один варіант.

- Чоловіча
- Жіноча

7. Просимо вказати вид Вашої діяльності:

Виберіть усе, що підходить

- студент
- інтерн
- аспірант
- практичний працівник фармацевтичного сектору
- працівник закладу вищої освіти
- на даний час не працюю
- інше:

Якщо Ви здобувач освіти, дайте відповіді на питання, наведені у цьому розділі
(Якщо Ви не є здобувачем освіти, прохання перейти до наступного розділу)

8. Якщо Ви навчаєтесь у закладі вищої освіти, то зазначте ступінь вищої освіти, який Ви здобуваєте:

Виберіть лише один варіант.

- молодший бакалавр
- бакалавр фармації
- магістр фармації
- доктор філософії

9. Зазначте заклад вищої освіти, в якому Ви навчаєтесь: _____

10. Форма навчання

Виберіть лише один варіант.

- Очна (денна, вечірня)
- Заочна

11. Вкажіть ваш курс навчання

Виберіть лише один варіант.

- 1 курс
- 2 курс
- 3 курс
- 4 курс
- 5 курс
- 6 курс

Якщо Ви працюєте, дайте відповіді на питання, наведені у цьому розділі
(Якщо Ви не працюєте, прохання перейти до наступного розділу)

12. Якщо Ви працюєте, то вкажіть Ваше місце роботи:

Виберіть усе, що підходить.

- аптечний заклад (аптека, аптечний пункт)
- оптова фармацевтична фірма (аптечний склад)
- фармацевтична компанія-виробник
- заклад вищої освіти
- інше:

13. Чи є серед ваших родичів / близьких / друзів - військовослужбовці, парамедики, учасники війни, зумовленої агресією росії?

Виберіть лише один варіант.

- Так
- Ні

14. Чи є серед ваших родичів / близьких / друзів - люди, що проживають заразна окупованих територіях?

Виберіть лише один варіант.

- Так
- Ні

15. Чи відоме Вам поняття «волонтерська діяльність»?

Виберіть лише один варіант.

- так, відоме з особистого волонтерського досвіду
- так, маю друзів, що займаються волонтерством
- маю загальне уявлення про таку діяльність
- практично не маю уявлення про волонтерство

16. Як Ви ставитеся до волонтерства?

Виберіть лише один варіант.

- позитивно
- нейтрально
- негативно

17. Яка Ваша особиста участь у волонтерському русі під час війни?

Виберіть лише один варіант.

- маю постійне відношення до волонтерської організації
- несистематично (епізодично) займаюсь волонтерською діяльністю
- практично не мав можливості у воєнний період займатися цією діяльністю

18. Чи маєте ви посвідчення волонтера?

Виберіть лише один варіант.

- Так
- Ні

19. Що для Вас є основними джерелами інформації про волонтерську діяльність?

Виберіть усе, що підходить.

- сайти волонтерських організацій
- сторінки, канали та/або групи волонтерських організацій у соціальних мережах
- оголошення в соціальних мережах (репости оголошень)
- телебачення, радіо
- власне волонтери
- родичі, друзі, знайомі, які пов'язані з волонтерством
- волонтерський штаб закладу в якому ви здобуваєте освіту
- інше:

20. Чи використовуєте Ви соціальні мережі для отримання інформації стосовно волонтерської діяльності?

Виберіть лише один варіант.

- Так
- Ні

21. Які соціальні мережі ви використовуєте (використовували)?

Виберіть усе, що підходить.

- Instagram
- Telegram
- Facebook
- Twitter
- Viber
- інше:

22. Якщо використовуєте (використовували) профільні групи (чати, канали, сторінки) волонтерської діяльності у соціальних мережах, вкажіть їх:

23. Що слугувало причиною здійснення Вами волонтерської допомоги(декілька варіантів)

Виберіть усе, що підходить.

- бажання допомогти армії
- бажання допомогти тимчасово переселеним особам
- самовираження
- почуття соціальної значущості
- придбання корисних соціальних і практичних навичок
- отримання морального задоволення від вдячності людей, яким надана допомога
- інше:

24. В якій формі ви берете участь (брали участь) у волонтерській роботі(декілька відповідей)

Виберіть усе, що підходить.

- брав/брала (беру) участь у зборі коштів, речей, продуктів харчування, ліків
- брав/брала (беру) участь у перевезенні волонтерської допомоги в прифронтову зону
- брав/брала (беру) участь у догляді за пораненими у госпіталі
- працював/працювала (працюю) у волонтерському хабі
- перераховував/перераховувала (перераховую) кошти на потреби армії на спецрахунки НБУ чи інших банків
- перераховував/перераховувала (перераховую) кошти на волонтерську діяльність
- надавав/надавала (надаю) житло тимчасово переселеним особам
- здавав/здавала (здаю) кров на потреби пораненим
- виготовляв/виготовляла (виготовляю) ліки для військових
- плів/плела (плету) маскувальні сітки для військових
- готував/готувала (готую) їжу для військовослужбовців чи тимчасово переселених осіб
- сортував/сортувала (сортую) лікарські засоби та вироби медичного призначення
- Інше:

Дякуємо за участь у дослідженні!

SUMMARY

Danylo Halytsky Lviv National Medical University

Faculty of Pharmacy

Department of Organization and Economics of Pharmacy

Professional heroism and volunteering of pharmacy specialists and students in conditions of russian military aggression

Oksana Solovii

Scientific supervisor: assist. prof. Sofiia Shunkina, PhD, assist. prof. Yullia Kremin

Keywords: war, volunteering, pharmacist, pharmacy student.

Introduction: Volunteering is one of those social phenomena that have a direct relationship to the formation of realities and prospects for the development of society in all of the spheres of its activity. Volunteering is especially relevant in wartime, when society needs help in solving complex social, economic and humanitarian problems. Since the study of the professional contribution and involvement of pharmaceutical specialists and pharmaceutical students in volunteer activities in wartime conditions was not conducted, this determined the relevance of our study.

Results: Using the information searching, it was investigated that the formation of the history of volunteering in independent Ukraine dates back to the beginning of the 90s of the 20th century. Since the beginning of the full-scale war, Ukrainians have created dozens of charitable foundations, fundraising platforms and volunteer headquarters. It has been established that manufacturers and wholesale suppliers of medicines from the first days of the war took all possible measures to continue providing the citizens of Ukraine with the necessary treatment. A large number of pharmacy chains take an active part in the volunteer process, in particular: they transfer funds for the needs of the army, transfer medicines and medical products, purchase harnesses, purchase ammunition, generators, thermal imaging devices, drones, etc. Using an anonymous questionnaire, we have conducted a study, in order to know how pharmaceutical specialists and pharmaceutical students were engaged in volunteer activities and what their motivational figures were. Thus, it was established that the respondents (517 respondents) were people of different ages (from 17 to 73 years old), most of whom were women (472 people, 91.3%). More than a third of the respondents were practical workers in the pharmaceutical sector (202 people, 39.07%), a little more than 1/5 were students (121 respondents, 23.4%), as well as about 1/5 of the respondents (100 people, 19.34%) combined studying and work in a pharmacy. It was established that the concept of "volunteer activity" is known to almost all respondents, and more than half of the respondents (55.71%, 288 people) indicated that they occasionally engage in volunteer activity. Among the main sources of information about volunteering, respondents most often noted: pages, channels and groups of volunteer organizations in social networks (22.21%), information from friends, relatives or acquaintances related to volunteering (21.86%), various announcements in social networks (20.83%).

When asked about the motivational factors for providing volunteer assistance, the majority indicated a desire to help the army (43.57%), a large number indicated a desire to help temporarily displaced persons (25.73%). Regarding the form of participation in volunteer work, respondents most often indicated: participation in the collection of funds, things, products, food and medicine (24.31%), transfer of funds for the needs of the army (17.36%), transfer of funds for volunteer activities (17.26%), sorting medicines and medical products (9.6%), weaving camouflage nets for the military (8.78%), etc.

Conclusion: Thus, with the help of an information search and an anonymous questionnaire survey, the essential role of pharmaceutical specialists and pharmaceutical companies in the volunteer movement during the full-scale armed aggression of the russian federation against Ukraine was determined.